

Vilniaus universiteto Teisės fakulteto

Privatinės teisės katedra

Erikos Katiševskajos,

V kurso, privatinės teisės: civilinės ir verslo

studijų šakos studentės

Magistro darbas

**Vartotojų teisių gynimo būdai pagal naująją Pirkimo pardavimo direktyvą
(Direktyva 2019/771)**

**Consumer Rights Protection Methods under the New Directive concerning
Contracts for the Sale of Goods (Directive 2019/771)**

Vadovė: Doc. Dr. Danguolė Bublienė

Recenzentė: Lekt. Dr. Eglė Lauraitytė

Vilnius

2022

ANOTACIJA IR PAGRINDINIAI ŽODŽIAI

Šiame darbe vertinami naujoje Direktyvoje (Direktyva 2019/771) įtvirtinti vartotojo teisių gynimo būdai prekės kokybės neatitikties atveju, analizuojami probleminiai aspektai susiję su maksimalaus Direktyvos suderinimo pobūdžio įtaka vartotojų laisvei pasirinkti teisių gynimo būdą ir teisių gynimo būdų hierarchijos reikšmė Lietuvos ribose. Taip pat darbe analizuojama teisių gynimo būdų taikymo problematika vartotojų interesų atžvilgiu, įskaitant potencialią Direktyvoje įtvirtinto siekio užtikrinti tvarų vartojimą ir žiedinę ekonomiką reikšmę vartotojų interesams.

Pagrindiniai žodžiai: Direktyva 2019/771, vartotojų teisių gynimo būdai, maksimalus suderinimas, prekės pataisymas ar pakeitimas, proporcingas kainos sumažinimas ir sutarties nutraukimas.

This work analyses the consumer remedies for a lack of conformity established in the new Directive (Directive 2019/771). This work examines the problems of maximum harmonization choice for the consumer interests and practical implication for consumers in Lithuania. Also, problems related to conditions of application of consumer remedies and potential impact for the level of consumer protection that could be caused by the aim to achieve more sustainable consumption patterns and a circular economy.

Keywords: Directive 2019/771, remedies for lack of conformity, maximum harmonization, repair or replacement, price reduction, termination of the sales contract.

TURINYS

IŽANGA	4
1. NAUJOS DIREKTYVOS POKYČIAI TEISIŲ GYNIMO BŪDŲ KONTEKSTE.	7
1.1 Direktyvos priėmimo tikslai ir maksimalaus derinimo pasirinkimo reikšmė	7
1.2 Maksimalaus derinimo įtaka vartotojo laisvei pasirinkti teisių gynimo būdą Lietuvoje	11
2. PREKĖS PATAISYMAS AR PAKEITIMAS	14
2.1. Prekės taisymo pasirinkimas: teisė ar pareiga?	14
2.2 Pirmos pakopos teisių gynimo būdų įgyvendinimo reikalavimai pardavėjui	22
3. PROPORCINGAS KAINOS SUMAŽINIMAS IR SUTARTIES NUTRAUKIMAS ...	29
3.1 Teisės pasirinkti proporcingą kainos sumažinimą arba sutarties nutraukimą sąlygos ..	29
3.2 Sutarties nutraukimo išimtis.....	34
IŠVADOS	40
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	42
SANTRAUKA	46
SUMMARY	47

IŽANGA

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtinta, kad „valstybė gina vartotojo interesus“ (Konstitucijos 46 straipsnio 5 dalis). Viena įtvirtinamų vartotojo interesų apsaugos priemonių – teisių gynimo būdų taikymas. Sudarydamas pirkimo-pardavimo sutartį vartotojas iš verslininko įsigyja prekes, kurios paprastai atitinka sutartyje numatytus atitikties reikalavimus. Visgi, ne visos sutartys vykdomos nepriekaištingai ir neretai pasitaiko atvejų, kai net ir neturėdamas blogų ketinimų, verslininkas perduoda kokybės neatitinkančias prekes. Iki 2022 m. vartotojų teisių gynimo būdai, kai prekė neatitinka sutarties reikalavimų buvo minimaliai suderinti visoje Europos Sąjungoje (toliau – ES), tačiau motyvuojant siekiu sukurti bendrą skaitmeninę rinką priimtas ir šiais metais įsigaliojo vienas iš tarpvalstybinei prekybai svarbių teisės aktų – Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo-pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (ES) 2017/2394 ir Direktyva 2009/22/EB bei panaikinama Direktyva 1999/44/EB (toliau – Direktyva). Ši Direktyva priešingai, nei Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų (toliau – Garantijų direktyva) – maksimalaus suderinimo pobūdžio. Tai reiškia, jog Lietuvoje, kaip ir kitose valstybėse narėse, draudžiama taikyti švelnesnes ar griežtesnes taisykles nei tos, kurios numatytos Europos Sąjungos lygmeniu (toliau – ES).

Naujojoje Direktyvoje be kita ko reglamentuojamos vartotojams prieinamos teisių gynimo priemonės ir pagrindiniai naudojimosi tomis priemonėmis būdai, kurių suderinimas, kaip teigiama 2017 m. pakeistame pasiūlyme (Pakeistas pasiūlymas Europos Parlamento..., 2017), prisideda prie tikslo užtikrinant aukštą vartotojų apsaugos lygį. Tiesa, kiekvienas vartotojas turi pagrįstą lūkestį ir teisę įsigyti sutartį atitinkančią prekę, o pardavėjas pareigą užtikrinti prekės kokybę. Kaip numatyta CK 6.364 (1) straipsnio 1 dalyje, prekės kokybės neatitikties atveju vartotojas turi teisę naudotis teisių gynimo būdais.

Pastaraisiais metais 22 proc. apklaustų gyventojų nurodė, kad buvo pažeistos jų, kaip vartotojų teisės. 34 proc. gyventojų teigia, kad jiems ar jų šeimos nariams per metus yra tekę įsigyti nekokybišką prekę. Tai didžiausias skaičius per šešerius metus (Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba..., 2021). Tokie duomenys atspindi praktinę svarbą esant poreikiui žinoti vartotojų teisių gynimo būdų taikymo galimybę, taip pat su tuo susijusias problemas. Tai lemia šios temos aktualumą, kadangi nuo šių metų įsigaliojusi Direktyva ir joje

reglamentuojami teisių gynimo būdai bei jų taikymo sąlygos nėra atskirai išanalizuotos ir reikalauja naujo išsamaus tyrimo.

Tikslas - nustatyti naująja Direktyva reglamentuojamų vartotojų teisių gynimo būdų taikymo probleminius aspektus vartotojo, kaip pirkimo-pardavimo sutarties šalies, interesų atžvilgiu.

Uždaviniai:

1) Įvertinti maksimalaus Direktyvos suderinimo pobūdžio reikšmę bei pokyčius vartotojų interesų atžvilgiu laisvės pasirinkti teisių gynimo būdą kontekste.

2) Nustatyti kaip maksimalus Direktyvos suderinimo pobūdis keičia Lietuvoje galiojusį teisinį reguliavimą, susijusį su vartotojo teise pasirinkti konkretų teisių gynimo būdą, kai vartotojas įsigijo sutarties neatitinkančią prekę.

3) Nustatyti vartotojo ir pardavėjo, kaip sutartinių santykių dalyvių interesų užtikrinimo pokyčius tvaraus vartojimo politikos kontekste bei įvertinti kokią įtaką vartotojo teisei savo nuožiūra rinktis prekės pataisymą arba pakeitimą ateityje gali daryti aplinkosauginiai motyvai.

4) Išanalizuoti trejopo pobūdžio reikalavimo pardavėjui, kai vartotojas siekia užtikrinti prekės atitiktį sutarčiai, probleminius aspektus.

5) Nustatyti proporcingo kainos sumažinimo ir sutarties nutraukimo, kaip teisių gynimo būdų taikymo sąlygų problematiką vartotojų interesų atžvilgiu.

6) Įvertinti, kokias problemas gali sukelti neatitikties masto vertinimas, atsižvelgiant į prekės pobūdį bei vartotojo teisėtų lūkesčių principą.

Mokslinio tyrimo **objektas** – Direktyva (Direktyva 1999/771), vartotojo teisių gynimo būdai prekės kokybės neatitikties atveju.

Tyrimo metodai: lingvistinis metodas naudojamas aiškinant teisės normose vartojamų žodžių prasmę bei teksto stiliaus ypatybes; teleologinis metodas naudojamas vertinant Direktyvos ir kitų teisės aktų nuostatų tikslus atsižvelgiant į jų priėmimo kontekstą; sisteminis metodas naudojamas skirtingų teisės aktų bei teismų praktikos tyrimui atlikti.

Vartotojų teisių gynimo būdai, kai prekė neatitinka kokybės reikalavimų pagal naują Direktyvą Lietuvoje atskirai nebuvo analizuojami. Šio darbo originalumas nulemtas to, jog jame vartotojų teisių gynimo būdai prekės kokybės neatitikties atveju vertinami vartotojų interesų atžvilgiu, t. y. atsižvelgiant į esamas ir ateityje galinčias kilti problemas su kuriomis gali susidurti vartotojas gindamas savo interesus.

Pagrindiniai šaltiniai magistro darbui parengti: Direktyva 2019/771; Elias van Gool and Anaïs Michel mokslinis straipsnis „*The New Consumer Sales Directive 2019/771 and Sustainable Consumption: a Critical Analysis*“ (Gool, et al., 2021); Alberto De Franceschi mokslinis straipsnis „*Consumer’s Remedies For Defective Goods With Digital Elements*“ (Franceschi..., 2021); Kryla-Cudna, K. mokslinis straipsnis „*Sales Contracts and the Circular Economy*“ (Kryla-Cudna..., 2020).

1. NAUJOS DIREKTYVOS POKYČIAI TEISIŲ GYNIMO BŪDŲ KONTEKSTE.

1.1 Direktyvos priėmimo tikslai ir maksimalaus derinimo pasirinkimo reikšmė

Prekių pirkimo-pardavimo direktyvos preambulės 10 konstatuojamojoje dalyje numatyta, kad „šioje direktyvoje turėtų būti nustatytos taisyklės, taikomos prekių, įskaitant skaitmeninių elementų turinčias prekes, pirkimui–pardavimui tik tiek, kiek jos yra susijusios su pagrindiniais sutarčių elementais, kuriuos reikia aptarti siekiant pašalinti vidaus rinkoje kylančias su sutarčių teise susijusias kliūtis. Šiuo tikslu taisyklės, kuriomis reglamentuojami atitikties reikalavimai, vartotojams prieinamos teisių gynimo priemonės, kai prekės neatitinka sutarties reikalavimų, ir pagrindiniai naudojimosi tomis teisių gynimo priemonėmis būdai, turėtų būti visiškai suderinti, o vartotojų apsaugos lygis, palyginus su Direktyva 1999/44/EB, turėtų būti padidintas. Visiškai suderinus pagrindines taisykles būtų užtikrinta aukšto lygio vartotojų apsauga ir didesnė gerovė“. Taigi, kaip matyti pačioje Direktyvoje akcentuojama teisių gynimo būdų svarba ir jos reikšmė vartotojų apsaugos lygiui, nors maksimalaus suderinimo pasirinkimas buvo nulemtas kiek kitų priežasčių¹, kurių pagrindas ne vienam mokslininkui sukėlė abejonių². Kad ir kaip būtų, maksimalus suderinimas įnešė pokyčių, susijusių su laisve rinktis teisių gynimo būdą prekės neatitikties atveju – įtvirtinta teisių gynimo būdų hierarchija (dviejų pakopų sistema), kuri pateisinama ne tik vartotojo ir verslininko interesų pusiausvyros siekiu, bet netiesiogiai ir visuomenine nauda, t. y. tvaresnių vartojimo įpročių ir žiedinės ekonomikos siekiu (Europos Komisija..., 2020). Nors maksimalus suderinimas nebūtinai įnešė didelių pokyčių visose valstybėse narėse, tačiau naujoje Direktyvoje tiesiogiai numatytos nuostatos darys įtaką valstybių narių nacionalinei teisei, kuri iki naujos Direktyvos įsigaliojimo numatė kitokias teisių gynimo būdų taikymo taisykles. Be to Direktyvos nuostatos gali būti persvarstomos, todėl šiuo metu netiesiogiai skatinama tvaraus vartojimo politika ateityje gali pasukti vartotojo teisių gynimo būdų taikymą kitokia linkme, o

---

¹ Pagrindinė priežastis - siekis kuo skubiau pašalinti pagrindines tarpvalstybinei prekybai trukdančias kliūtis. 2017 m. Komisijos pakeisto pasiūlymo Direktyvai aiškinamajame memorandume laikomasi pozicijos, kad minimalaus suderinimo požiūriu vartotojai neskatinami pirkti prekių iš kitų ES šalių ar įmonių <...> Taip vartotojams ir įmonėms užkertamas kelias pasinaudoti visomis vidaus rinkoje atsiveriančiomis galimybėmis (Pakeistas pasiūlymas Europos Parlamento..., 2017, p. 3).

² Pavyzdžiui, Michael Faure kritikuodamas Europos Komisijos argumentus, jog norint paskatinti tarpvalstybinę prekybą būtinas maksimalus vartotojų sutartinių teisių suderinimas, pabrėžia, kad Komisijos argumentai nepasitvirtina nei teoriniu, nei empiriniu požiūriu – veikiau daugiausiai tarpvalstybinę prekybą riboja atstumas, kalbos, kultūros ir mokesčių lygio skirtumai, o šie skirtumai išliks net ir maksimaliai suderinus vartotojų sutarčių teisę (Faure, 2008, p. 439).

tai be abejonės taip pat turėtų įtakos vartotojų interesams (pirkimo-pardavimo sutartiniuose santykiuose) visose valstybėse narėse.

Maksimalaus derinimo pobūdis reiškia, kad Direktyvos įgyvendinimas negali nukrypti nuo joje pačioje numatytų standartų. Šiuo požiūriu nėra pakankamai aišku, kaip maksimalus suderinimas, draudžiantis pagerinti vartotojo padėtį, gali būti laikomas užtikrinančiu aukštą apsaugos standartą, kadangi griežtas laisvės pasirinkti teisių gynimo būdą apribojimas iš esmės susiaurina vartotojo galimybę patenkinti savo interesus. „Garantijų direktyva būdama minimalaus derinimo pabrėžė aukšto lygio vartotojų apsaugos laipsnį, pavyzdžiui, stiprinant vartotojų pasitikėjimą ir sudarant jiems sąlygas maksimaliai išnaudoti visus vidaus rinkos privalomumus. Nors aukštas vartotojų apsaugos lygis aiškiai nurodytas kaip Direktyvos tikslas, tačiau būtent minimalus suderinimo pobūdis teikia prioritetą vartotojų apsaugos principui, o ne siekiui unifikuoti šalių teisinę padėtį valstybėse narėse. Šis „nenuoseklumas“ tarp Direktyvos tikslo ir pasirinkto derinimo pobūdžio ypač išryškėja, kai pasirenkamas maksimalus suderinimo pobūdis, o toks pasirinkimas pateisinamas poreikiu pasiekti aukštesnį vartotojų apsaugos lygį“ (Zoll, *et al.*, 2020, p. 530). Be to, įsikišimas į valstybių narių vartotojų apsaugos sistemas kartu motyvuojant veiksmus aukštu vartotojų apsaugos lygio siekiu neatrodo pagrįstas ir dėl to, kad tam tikrose valstybėse narėse vartotojų apsaugos lygis gali būti sumažintas. Jan Smits teigimu, šio požiūrio problema yra ta, kad nėra racionalaus kriterijaus, pagal kurį būtų galima nustatyti „geriausią“ apsaugos lygį visoje Europos Sąjungoje (Smits, 2010, p. 10). Kyla paprastas klausimas, ar hierarchija tikrai gali būti naudinga vartotojams, kadangi tai lemia būtinybę rinktis teisių gynimo būdą, kuris vartotojui tuo metu nepriimtinas, pavyzdžiui tuomet, kai neatitikimas sukėlė didelį vartotojo nepasitikėjimą (Vanherpe, 2020, p. 266). Visgi, kalbant apie naująją Direktyvą, jos idėja gali būti suprasta dvejopai: pirma, ji nustato aukštą vartotojų apsaugos lygį, kuris turėtų apsaugoti vartotojo, kaip silpnesnės šalies interesus. Antra, maksimalus derinimas taip pat naudingas verslininkui, kadangi įstatymų leidėjui draudžiama įvesti taisykles, kurios nustatytų aukštesnius apsaugos standartus“ (Zoll, *et al.*, 2020, p. 530). Iš tiesų atrodo, kad šiuo požiūriu hierarchija labiau naudinga verslininkui, tačiau kaip nurodo pačios Direktyvos tekstas – interesų pusiausvyra yra siekiamybė, nors vartotojo, kaip silpnesnės šalies statusas, bent jau tam tikrais atvejais, turėtų lemti kiek kitokį rezultatą. Visgi, Direktyvos preambulės 2 konstatuojamojoje dalyje numatyta, kad, vadovaujantis SESV 26 ir 169 straipsnių nuostatomis, siekiama užtikrinti tinkamą aukšto vartotojų apsaugos lygio siekimo ir įmonių

konkurencingumo skatinimo pusiausvyrą. Šiuo atžvilgiu vartotojo interesai užtikrinami priemonėmis, skirtomis vidaus rinkos užbaigimui, tačiau argumentų, kaip vartotojo interesus padidina tai, kad pavyzdžiui, rezultate įtvirtinama teisių gynimo būdų hierarchija, nepateikiama. Reikia sutikti su mintimi, kad vartotojų teisę SESV kontekste grindžiant būtent bendros rinkos kūrimo prioritetu, tikėtina, jog ir toliau bus laikomasi tos pačios pozicijos, kad priimami teisiniai instrumentai visų pirma turi prisidėti prie rinkos integracijos, ir tik tada bus atsižvelgiama, kad jie kartu užtikrintų ir aukštą (nors nebūtinai aukščiausią) vartotojo apsaugos standartą. Konceptualiai toks požiūris užkerta kelią vartotojo gerovei ir teisėms pozicijuoti kaip pagrindinei siekiamybei ir greičiau paverčia šiuos siekius antraeiliais (Selvestravičiūtė, 2021, p. 123).

Tiesa, Garantijų direktyvos minimalaus suderinimo pobūdis leido valstybėms narėms sureguliuoti vartotojų teisės normas taip, kad vartotojui būtų suteikta absoliuti teisė rinktis teisių gynimo būdą, tačiau Garantijų direktyvoje prioritetas vis tik buvo teikiamas prekės pataisymui ar pakeitimui, t. y. tam, kad būtų išsaugota sutartis, atkurta prekės atitiktis. Nors Direktyva šį prioritetą įtvirtina kaip privalomą, jos vertinimo kontekste išryškėja papildomi ribojimų motyvai, susiję su prekės patvarumu bei tvaraus vartojimo skatinimu. Direktyvos preambulės 32 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad patvarumo užtikrinimas yra svarbus siekiant tvaresnių vartojimo įpročių ir žiedinės ekonomikos. „Patvarumo reikalavimas naujoje direktyvoje susijęs su nauja aksiologija – jos tikslas nebėra tik sutartinės pusiausvyros atkūrimas ar silpnesnės šalies interesų užtikrinimas, bet taip pat įtraukti į šią lygtį bendrą interesą – tvarią plėtrą“ (Zoll, *et al.*, 2020, p. 535). Mateusz Grochowski reformą, kurios kontekste priimta nagrinėjama Direktyva, laiko paremta vartotojo kaip „homopoliticus“³ samprata. Autorius teigia, jog šiame paveiksle vertybės nėra tik ekonominės ar individualistinės. Jos apima tvirtą įsitikinimą, kad pavieniai vartotojai prisiima atsakomybę ne tik už savo individualius interesus, bet ir už būsimą žmonijos gerovę (Grochowski, 2021, p. 398). Politinė darbotvarkė, kuria grindžiama ši koncepcija ir teisinės priemonės skirtos tvarumui skatinti svarbi dėl to, kad ja iš esmės siekiama ne tik apsaugoti aplinką, tačiau ji taip pat tiesiogiai įpareigoja sutarties šalis laikytis konkrečių reikalavimų, pavyzdžiui, teikti pirmenybę konkrečiai teisių gynimo priemonei (Grochowski, 2021, p. 414). Taigi nors tikslas suprantamas ir be abejonės reikšmingas, tam tikros jo įgyvendinimo priemonės gali daryti įtaką

---

³ Autorius paaiškina, jog šia sąvoka apibūdina „Homo politicus“ žmogų, siekiantį sutarimo dėl bendrojo gėrio ir teisingumo kartu su jį supančia bendruomene bei stengiasi savo elgesiu pelnyti pritarimą. Kitaip tariant, žmonės laiko save būtybėmis, turinčiomis teisinių ir moralinių pareigų.

virtotojo laisvei pasirinkti teisių gynimo būdą. E. Terryn teigia, jog prielaida, kad ateityje virtotojų teisės aktai turėtų būti orientuoti į tvarumo siekį (kad būtų suderinti SESV 11 straipsnio ir SESV 12 straipsnio tikslai, t. y. aplinkos apsauga ir virtotojų apsauga), gali būti neaiški, kadangi virtotojų teisė tradiciškai skirta būtent virtotojų ekonominių teisių apsaugai ne visuomet atsižvelgiant į aplinkosaugą. Autorė pritaria minčiai, kad „virtotojai gali ginti geresnės aplinkos idėją, bet jie taip pat gali dar griežčiau ginti teises į kuo platesnį prekių pasirinkimą bei pigiausią kainą“ (Terryn, 2019, p. 853 psl.).

Esama kritikos ES politikai dėl jos lengvesnio režimo pobūdžio, kuris tik siūlo piliečiams, pritari tvaresniam gyvenimo būdai neįpareigojant pakeisti elgesio ir mažinti vartojimą. Anot kai kurių autorių, virtotojų politikos ir aplinkosaugos politikos nebegalima vertinti kaip atskirų politikų, todėl virtotojo vaidmuo turėtų būti kaip atsakingo piliečio – aktyvaus tvarių tikslų ir aplinkosaugos dalyvio. Dėl to mano, jog tinkamiausias reguliavimas būtų toks, pagal kurį virtotojai dar pirmoje pakopoje būtų apriboti rinktis prekės pakeitimą ir įpareigoti pirmiausia bandyti prekę sutaisyti (Mak, *et al.*, 2020, p. .228-230). Kaip matyti šioje vietoje virtotojas ir vėl susiduria su interesų derinimu, nors tai nėra griežtai įtvirtinta. Žinoma, neįmanoma nepritari, kad virtotojų teisių gynimo būdų pasirinkimas gali sukelti neigiamus padarinius, arba priešingai – teigiamus, ypač kalbant apie aplinkos tausojimą. Pavyzdžiui, virtotojui pasirinkus prekės taisymą, užtikrinamas ilgesnis prekės patvarumas⁴, o tai savo ruožtu mažina atliekų skaičių. Deja tam tikrais atvejais pataisymas neužtikrina virtotojo interesų taip, kaip užtikrintų kita teisių gynimo priemonė, todėl privalomas virtotojo įpareigojimas savo sprendimus priimti remiantis minėtais pagrindais galėtų suvaržyti virtotojo interesus.

---

⁴ Direktyvoje „patvarumas“ nauja sąvoka – tai objektyvusis prekių atitikties vertinimo kriterijus. Tai prekių gebėjimas išlaikyti savo reikalingas funkcijas ir veikimo savybes šias prekes naudojant įprastai (Direktyvos 2 str. 13 d.).

1.2 Maksimalaus derinimo įtaka vartotojo laisvei pasirinkti teisių gynimo būdą Lietuvoje

Kaip jau minėta, vienas reikšmingų pokyčių, atsirandančių Direktyvos maksimalaus suderinimo rezultate – teisių gynimo būdų hierarchija. Žinoma šis pokytis reikšmingas tų valstybių narių atžvilgiu, kurios nacionalinėje teisėje pasinaudodamos Garantijų direktyvos minimaliu derinimu sustiprino vartotojų apsaugą suteikdamos galimybę vartotojui savarankiškai nuspręsti, kuris teisių gynimo būdas konkrečiu atveju labiausiai atitinka vartotojo interesus. Šiuo metu Direktyvos nuostatos perkeltos į nacionalinę teisę ir CK 6.364 (1) straipsnyje atsispindi vartotojo teisių gynimo būdų hierarchija, tačiau siekiant įvertinti Direktyvoje įtvirtintos hierarchijos praktinę reikšmę Lietuvos teisiniame reguliavime, prasminga apžvelgti vartotojo padėtį šiuo klausimu dar iki Direktyvos įsigaliojimo.

Iš Garantijų direktyvos nuostatų matyti, jog tais atvejais, kai atsiranda prekės neatitiktis sutarčiai paraleliai taikomi du gynimo būdai – pataisymas arba pakeitimas (Garantijų direktyvos 3 straipsnio 3 dalis). Garantijų direktyvoje buvo teikiama pirmenybė sutarties vykdymui, pasinaudojant dviem pirmiausia nustatytomis teisės gynimo priemonėmis, prieš taikant proporcingą kainos sumažinimą arba sutarties nutraukimą. Visgi ši direktyva kaip minėta buvo minimalaus derinimo pobūdžio, kuris palieka teisę valstybėms narėms taikyti vartotojui palankesnes taisykles. Atitinkamai panašu, kad minimalaus derinimo pobūdžiu Lietuva pasinaudojo ir pasirinko neriboti vartotojo teisės pasirinkti teisių gynimo būdą CK įtvirtindama besąlyginę teisę vartotojui priimti sprendimą savo nuožiūra (*nuo 2001 m. liepos 1 d. iki 2014 m. birželio 13 d. CK 6.363 straipsnio redakcija*). Neatsižvelgiant į tai, kad vertinant įstatyme nurodytą teiginį „savo pasirinkimu“ buvo galima nuspėti įstatymo leidėjo tikslą prioritetu laikyti vartotojo, o ne pardavėjo interesus, teismų praktika šią kryptį pakeitė akcentuodama civilinių teisinių santykių reguliavimui būdingą proporcingumo principą, kurio pagrindu buvo vertinama, ar vartotojo pasirinktas teisių gynimo būdas yra proporcingas prievolių pažeidimo mastui ir nesukeltų pardavėjo padarytam pažeidimui neadekvačių teisinių padarinių (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje). Iš esmės toks pasirinkimas reiškė, kad vartotojas turi įstatyme numatytą teisę rinktis teisių gynimo būdą savo nuožiūra, tačiau jei pasirinktas teisių gynimo būdas neproporcingas abiejų šalių interesų atžvilgiu, teismas galėjo atsisakyti jį taikyti. Žinoma, vartotojas turi teisę pasirinkti tik vieną teisių gynimo būdą konkrečiam atvejui. Teismų praktikoje laikomasi pozicijos, kad pirkėjas, manydamas, jog jam perduotas daiktas neatitinka kokybės reikalavimų, turi teisę ginti savo pažeistas teises ne visais, o tik vienu iš nustatytų būdų. Teismas,

konstatavęs, kad kai pasirinktas pirkėjo teisių gynimo būdas jau yra įgyvendintas, pirkėjo reikalavimas turėtų būti atmestas, o jo teisės ginamos kitu alternatyviu teisių gynimo būdu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje). Ir visgi tai, kad vartotojas pasirinko tik vieną teisių gynimo būdą, nebūtinai reiškia, kad juo bus galima pasinaudoti visais atvejais, kai prekė neatitinka kokybės reikalavimų. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (toliau – LAT) šios kategorijos bylose formuojamoje teismų praktikoje yra pažymėjęs, kad ginčą nagrinėjantis teismas, įvertindamas vartotojo pasirinkto teisių gynimo būdo taikymo galimybę, turi atsižvelgti į konkrečias teisiškai reikšmingas aplinkybes ir siekti civilinių teisinių santykių reguliavimui būdingo proporcingumo principo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje). Kitaip tariant, žinojimas apie savo pasirinkto teisių gynimo būdo realaus pritaikymo galimybę, kaip parodo teismų praktika, įmanomas tik pradėjus ginčą, nes tik esant neadekvačių teisinių padarinių grėsmei gali kilti poreikis imtis alternatyvų – kitų teisių gynimo priemonių.

Pasirinkimas vertinti teisių gynimo būdo taikymo galimybę proporcingumo aspektu buvo motyvuojamas bendrųjų civilinių teisinių santykių reglamentavimo principų (proporcingumo, dalyvių interesų pusiausvyros, civilinės apyvartos stabilumo ir pan.). Taigi proporcingumo ir interesų derinimo principų taikymas užtikrina, kad būtų išlaikoma ar atkurta teisėtų pirkėjo ir pardavėjo interesų pusiausvyra, nepagrįstai neiškreipiant jos vartotojo naudai ir nesudarant sąlygų piktnaudžiauti teise (Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020 m. spalio 8 d. nutarimas).

Nuo 2014 m. birželio 12 d. galiojęs reglamentavimas CK įtvirtino taisyklę, jog pirkėjas neturi teisės nutraukti sutarties, jeigu daikto trūkumas yra mažareikšmis. Taigi tokiu būdu įstatymų leidėjas transformavo teismų praktikoje suformuotą nuostatą dėl vienašališko sutarties nutraukimo, kaip vartotojo pasirinkto teisių gynimo būdo, vertinimo proporcingumo aspektu į tiesiogiai įstatyme įtvirtintą daikto trūkumų pobūdį apibrėžiančią mažareikšmiškumo išlygą, kuriai esant vienašališkas sutarties nutraukimas, pareikalaujant sugrąžinti sumokėtą kainą, būtų negalimas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje). Taigi, prekės neatitikties mažareikšmiškumas buvo vienintelė išlyga, kuri susiaurino vartotojo laisvę pasirinkti teisių gynimo būdą nubrėždama ribas skubotam sutarties nutraukimui tais atvejais, kai daikto trūkumai tokie nežymūs ir menki, jog turi mažai reikšmės, sprendžiant dėl daikto kokybės atitikties vartojimo pirkimo-pardavimo sutarties reikalavimams (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje).

Kaip jau minėta, vartotojas suinteresuotas ginti savo teises tokiu būdu, kuris jam tuo metu patogiausias ir priimtinausias, tačiau įsigaliojus maksimalaus derinimo Direktyvai pasirinkimo laisvės nacionalinėje teisė išplėsti jau nebus įmanoma. Viena vertus, jei Direktyvos tikslas buvo susijęs su aukšto vartotojų apsaugos lygio užtikrinimu, itin svarbus lūkestis pasirinkti teisių gynimo būdą neturėtų būti ribojamas, tačiau kai kurių autorių nuomone, siekiant minėtų tvarumo ir interesų pusiausvyros tikslų, galima išskirti keletą šiam samprotavimui prieštaraujančių veiksnių, t. y. pirma, pardavėjo situacija skiriasi priklausomai nuo vartotojo pasirinkimo: jei vartotojas nusprendžia pasinaudoti teise į kainos sumažinimą arba sutarties nutraukimą, tokiu atveju pardavėjas nebegali užtikrinti prekės atitikties pagal sutartį; antra, sutarties neatitinkančio daikto taisymas turėtų skatinti tvarų vartojimą ir prisidėti prie gaminių ilgaamžiškumo. Dėl to neribotos laisvės suteikimas vartotojui reiškia tai, kad jo autonomijai iškeliami pirmenybė prieš ekologinius rūpesčius. Be to, toks samprotavimas, kaip teigiama, taip pat prieštarauja vartotojo ir pardavėjo interesų pusiausvyrai, numatyta Direktyvoje (Zoll, *et al.*, 2020, p. 530).

Galiojant minimalaus derinimo pobūdžio Garantijų direktyvai Lietuvoje vartotojas dėl susiformavusios teismų praktikos, o vėliau ir įstatyminio reglamentavimo neturėjo galimybės visiškai laisvai pasirinkti teisių gynimo būdą. Kaip matyti iš teismų praktikos teisių gynimo būdų pasirinkimo laisvė nebuvo tokia plati, kokia galėjo pasirodyti įvertinus įstatymo nuostatas. Galima daryti išvadą, jog tam tikra prasme hierarchija egzistavo iki naujos direktyvos priėmimo – mažareikšmiškumo išlyga sąlygota kurį laiką taikyto proporcingumo principo ribojo teisių gynimo būdo pasirinkimą, nors tą vartotojas turėjo galimybę sužinoti tik prasidėjus ginčui, t. y. įstatymas aiškių kriterijų nenumatė. Naująja Direktyva prioritetas išlaikomas prekės kokybės atstatymui (daikto pakeitimui ir pataisymui). Tiesa, toks sprendimas iš dalies pateisinamas papildomų sąlygų, leidžiančių pasinaudoti antrosios pakopos teisių gynimo priemonėmis, numatymu. Šiuo metu pagal CK 6.364(1) straipsnio 5 dalį vartotojas neturi teisės nutraukti sutarties, kai trūkumas yra nedidelis. Parkėlus šią nuostatą į CK draudimas nutraukti sutartį buvo siejamas su mažareikšmiu trūkumu. Visgi dėl minėtų priežasčių maksimalaus derinimo pobūdis Lietuvoje vartotojui nebus itin reikšmingas – teisių gynimo būdo pasirinkimo apribojimas nebus naujovė, tačiau pokyčių šiuo aspektu ateityje gali daugėti, ypač jeigu Komisija įdės pakankamai pastangų, kad būtų įtvirtinta nauja „teisė į remontą“.

2. PREKĖS PATAISYMAS AR PAKEITIMAS

2.1. Prekės taisymo pasirinkimas: teisė ar pareiga?

Kaip jau minėta, vartotojas pirmoje pakopoje gali pasirinkti kokybės neatitinkančios prekės pataisymą (remontą) arba pakeitimą. Direktyvos 48 preambulėje numatyta, kad kiek tai susiję su prekių atitikties užtikrinimu, vartotojai turėtų turėti galimybę pasirinkti ar taisyti, ar pakeisti prekę. Kartu pažymima, kad vartotojams suteikus galimybę reikalauti atlikti taisymo darbus, turėtų būti skatinamas tvarus vartojimas ir galėtų būti prisidedama prie didesnio produktų patvarumo. Nors vartotojo teisė reikalauti prekės pataisymo ar pakeitimo nėra naujovė – tokia teisė buvo numatyta ir Garantijų direktyvoje, tačiau nauja šiuo atveju yra tai, kad teisė į remontą dabar siejama su tvaraus vartojimo skatinimu ir žiedinės ekonomikos užtikrinimu.

Kaip jau minėta Garantijų direktyvoje, kaip ir naujoje Direktyvoje siekiama ne vien tik aukšto vartotojų apsaugos lygio, bet taip pat ir išlaikyti šalių pusiausvyrą. Įsigijus kokybės neatitinkančią prekę pardavėjas turi pareigą vartotojui užtikrinti tinkamą sutarties vykdymą, o vartotojas savo ruožtu gali imtis teisių gynimo priemonių. Prie interesų pusiausvyros principo atsiranda papildomas elementas – tvaraus vartojimo skatinimas, kuris vartotojo teisių gynimo būdų pasirinkimą grindžia aplinkos apsaugos motyvais. Tačiau kyla klausimas, ar aplinkos apsaugos motyvai kol kas tik skatinantys pasinaudoti pirmosios pakopos teisių gynimo būdais rezultate vėlgi netampa naudingesni verslininkui, bet ne vartotojui (ekonomine prasme).

Nors šiuo metu Direktyvoje numatyta vartotojo galimybė rinktis tarp prekės pataisymo ir pakeitimo, atsižvelgiant į tai, jog elektros ir elektroninė įranga ir toliau yra vienas sparčiausiai augančių atliekų srautų ES, siekiama šią galimybę persvarstyti susiaurinant iki pareigos visų pirma rinktis prekės pataisymą. Naujajame žiedinės ekonomikos veiksmų plane siekiant išspręsti susidarančias problemas numatyta, kad bene daugiausiai dėmesio bus skirta elektronikai ir IRT (informacijos ir ryšių technologijų) sektoriui, kuriame prioriteto tvarka turi būti įgyvendinta būtent teisė į remontą (įskaitant teisę atnaujinti pasenusią programinę įrangą) (Europos Komisija..., 2020, p. 7). Be to, teigiama, kad „Komisija dės pastangas, kad būtų įtvirtinta nauja „teisė į remontą“, ir apsvarstys naujas horizontalias vartotojų materialiąsias teises, pavyzdžiui, susijusias su atsarginių dalių prieinamumu ir remonto galimybėmis, o IRT ir elektronikos atveju – su paslaugų atnaujinimu. Kalbant apie tai, kaip garantijos gali padėti užtikrinti platesnį žiedinių gaminių asortimentą, Komisija išnagrinės galimus pokyčius, be kita ko, persvarstydamą Direktyvą 2019/771“ (Europos Komisija..., 2020, p. 5).

Dar prieš įsigaliojant naujai Direktyvai, teisės doktrinoje jau buvo galima pastebėti tam tikrų autorių požiūrį į vartotojo galimybę rinktis tarp prekės pataisymo ar pakeitimo. Matyti, kad tokia laisvė pasirinkti yra kritikuojama dėl vienos pagrindinės priežasties: remontas, priešingai nei prekės pakeitimas, skatina tvaresnę vartojimą. Vartotojo interesai lyginant su aplinkosaugos problemomis vertinami kaip mažiau reikšmingi arba apie juos tiesiog nepasisakoma. Antai bendraautoriai Anaïs Michel ir Elias Van Gool ryžtingai gina poziciją, kad nėra priežasties vartotojui suteikti laisvę rinktis, jeigu jis siekia tik prekės atitikties užtikrinimo. Atsižvelgdami į tai, kad naujo sąvokos apibrėžimo nėra, o Garantijų direktyvoje yra nurodytas ir vis dar yra taikomas „taisymo“ (remonto) apibrėžimas reiškiantis vartojimo prekių atitikimo pardavimo sutarčiai užtikrinimą (Garantijų direktyvos 1 straipsnio 2 dalies f punktas), bendraautoriai laikosi nuomonės, kad prekės neturi būti visiškai naujos, t. y. naujai pagamintos, o pakanka, jog prekės tiesiog pasiektų būseną, kurią galima laikyti kaip priimtina pagal sutartinius atitikties reikalavimus (Gool, *et al.*, 2021, p. 16). Priduriama, kad „taisymu sukuriama abejoms pusėms patenkinamas rezultatas: prekės neatitiktis pašalinama ir gerbiama pardavėjo „teisė išgydyti“ daiktą (sutaisyti)“. Žinoma, atsižvelgiant į argumentus, kad taisymas yra patvariausia galima priemonė galinti prailginti prekės naudojimo trukmę bei sukurianti mažiau išorinių neigiamų padarinių ir daugiau darbo vietų lyginant su prekės pakeitimu, toks teiginys atrodo pagrįstas. Kita vertus, kyla klausimas, ar gerbiant pardavėjo teisę pasitaisyti kartu gerbiama ir vartotojo teisė įsigyti kokybišką, reikalavimus atitinkančią prekę (CK 6.363 str. 2 d.) turint omenyje tai, kad įtvirtinus pareigą visų pirma kreiptis dėl taisymo, tam tikrais atvejais pardavėjui galėtų būti sudaromos paskatos piktnaudžiauti.

Reikia sutikti, kad vartotojui siekiant prekės kokybės atitikties užtikrinimo tiek pataisymas, tiek pakeitimas iš esmės yra pagrindinės priemonės tokiam rezultatui pasiekti. Dėl šios priežasties viena vertus galima sakyti, jog būtent pataisymas labiau atitinka abiejų šalių interesus, kadangi vartotojas gauna tai ko siekė, o pardavėjas patiria mažiau išlaidų. Kita vertus, vartotojai gali būti linkę rinktis būtent prekės pakeitimą vedami kitų motyvų. Manytina, kad vartotojai nėra linkę rinktis remonto ypač dėl to, jog jis trunka ilgiau, gali priversti abejoti pardavėju ir jo prekyboje esančiomis prekėmis (Terry, 2019, p. 854). Taigi visų pirma, neretai prekės pakeitimas patogesnis dėl to, kad jis atliekamas greičiau, o vartotojas gauna visiškai naują prekę ir naują garantijos laikotarpį. Tuo tarpu remontas ne tik gali trukti ilgiau, tačiau per tą laiką vartotojas negali naudotis preke, o tai savo ruožtu sukelia nepatogumų. Itin svarbus aspektas yra pasitikėjimas pardavėju, kadangi suteikus prioritetą prekės pataisymui, nėra

užtikrinimo, kad tokia pardavėjo teisė bus realizuota tik vieną kartą. Pasikartojantys prekės gedimai gali priversti suabejoti pardavėjo ar jo įgaliotų asmenų kompetencija atlikti taisymo darbus todėl labai svarbu įvertinti kiek kartų vartotojas turėtų leisti verslininkui taisyti prekę ir kada visgi jau būtų galima taikyti kitokius teisių gynimo būdus.

Direktyvos preambulės 52 konstatuojamojoje dalyje numatyta, kad „tam tikrais atvejais galėtų būti pateisinama, kad vartotojas turėtų turėti teisę, kad jam nedelsiant būtų sumažinta kaina arba nutraukta sutartis. Jei pardavėjas ėmėsi veiksmų užtikrinti prekių atitiktį, tačiau neatitiktis paaiškėjo vėliau, turėtų būti objektyviai nustatyta, ar vartotojas turėtų leisti pardavėjui toliau bandyti užtikrinti prekių atitiktį, atsižvelgiant į visas atvejo aplinkybes, pvz., prekių rūšį ir vertę bei neatitikties pobūdį ir reikšmę. Visų pirma brangių arba sudėtingų prekių atveju galėtų būti pagrįsta leisti pardavėjui dar kartą pabandyti pašalinti neatitiktį. Taip pat turėtų būti atsižvelgiama į tai, ar galima tikėtis, kad vartotojas toliau pasikliaus pardavėjo gebėjimu užtikrinti prekių atitiktį ar ne, pavyzdžiui, atsižvelgiant į tai, kad ta pati problema iškyla du kartus. Panašiai tam tikrais atvejais neatitiktis gali būti tokio rimto pobūdžio, kad vartotojas nebegali toliau pasikliauti pardavėjo gebėjimu užtikrinti prekių atitiktį, pavyzdžiui, kai neatitiktis labai pakenkia vartotojo galimybei naudotis prekėmis įprastai ir negalima tikėtis, kad vartotojas pasikliaus tuo, kad pardavėjui pataisius arba pakeitus prekes problema būtų išspręsta“.

Atrodytų galima sutikti, kad sprendžiant apie antrą galimybę pataisyti prekę turėtų būti atsižvelgiama į daugelį aplinkybių, tačiau Direktyvoje plačiau šios aplinkybės neapibrėžtos, o tai kelia papildomų klausimų. Be to pavyzdžiui, tai, kad brangių prekių atveju turėtų būti pagrįsta leisti pardavėjui pašalinti neatitiktį labiau atspindi pardavėjo interesus. Brangios prekės pakeitimas sukeltų finansinę naštą pardavėjui, tačiau žvelgiant iš kitos pusės, pagrįsta tikėtis, jog sumokėjęs didelę kainą už prekę vartotojas kaip tik mažiau tikėtis neatitikties, kadangi prekės kaina dažnai simbolizuoja aukštą prekės kokybę. Dėl to didesnė investicija į prekę, kuri neatitinka sutartinių reikalavimų kaip tik gali sukelti daugiau abejonių ir nepasitenkinimo, nes iš vartotojo pusės patirtas didesnis finansinis nuostolis. Kitas aspektas, susijęs su sudėtingomis prekėmis ir leidimu jas pakartotinai taisyti, gali būti probleminis dėl tos priežasties, kad vartotojo žinojimas apie prekės sudėtingumą (pvz.: technologijos) ir pakartotinis gedimas gali sudaryti išpūdį, jog pardavėjas neturi pakankamai žinių neprikaištingam prekės kokybės atstatymui, todėl tokiais atvejais netgi dažniau nei įprastai galima tikėtis kad vartotojas nebesikliaus pardavėjo gebėjimu užtikrinti prekių atitiktį kaip

tai minima Direktyvoje. Abejonių kelia tai, jog pabrėžtas „objektyvus“ nustatymas dėl leidimo taisyti antrą kartą atsižvelgiant į konkretaus atvejo aplinkybes, nors toliau teigiama, kad turėtų būti atsižvelgiama į vartotojo pasitikėjimą pardavėjo gebėjimu prekę sutaisyti, o tai labiau subjektyvus kriterijus. Akivaizdu, kad vartotojo interesų atžvilgiu svarbiau atsižvelgti į subjektyvų vartotojo pasirinkimą ypač dėl to, kad vartotojas savo „pareigą“ atliko, t. y. leido pardavėjui pasitaisyti. Priešingu atveju, jeigu vartotojas būtų priverstas pasirinkti prekės pataisymą nesant aiškių kriterijų leidžiančių įvertinti pakartotinio taisymo pagrįstumą, iš esmės kiltų grėsmė, kad pasinaudojimas alternatyviais teisių gynimo būdais būtų vis mažiau prieinamas.

Evelyne Terryn viena vertus pritaria, kad nėra realistiška šiuo metu pataisymą įvesti kaip vienintelę priemonę bet kokiomis aplinkybėmis, tačiau mano, kad aiški hierarchija, kurioje taisymui būtų suteiktas prioritetas prieš prekės pakeitimą galėtų būti skatinama informuojant tiek vartotojus tiek verslininkus (Terryn, 2019, p. 858). Tikėtina, kad vartotojai gaudami daugiau informacijos apie prekių patvarumą bei jų taisymą būtų savanoriškai linkę rinktis pataisymą, o ne pakeitimą. Tokią nuomonę autorė grindžia atliktais rinkos tyrimais, kuriuose vartotojai išreiškė palankų požiūrį į aplinkos apsaugą (Terryn, 2019, p. 858) Manytina, kad toks skatinimas būtų suderinamas su Direktyvoje numatytu tikslu skatinti tvaresnį vartojimą ir nepažeistų vartotojų interesų. Be to, svarstant apie skatinimą rinktis prekės pataisymą galima būtų numatyti papildomų sąlygų, kurios vartotojo padėtų pagerintų, pavyzdžiui: siekiant atsverti nepasitikėjimą po remonto (ypač sudėtingesnių prekių) galima būtų garantijos terminą skaičiuoti iš naujo – tai patvirtintų, kad remontas tikrai sugrąžino prekę į sutarties sudarymo metu buvusią būklę. Taip pat prekės remonto metu suteikti vartotojui teisę naudotis tokiu pačiu daiktu iki kol taisymas bus pilnai atliktas.

Įdomu tai, jog nors Direktyvoje numatyta, kad vartotojams suteikus galimybę reikalauti atlikti taisymo darbus, turėtų būti skatinamas tvarus vartojimas ir galėtų būti prisidedama prie didesnio produktų patvarumo, tačiau net ir tais atvejais, kai vartotojas, pavyzdžiui, turi geros valios motyvų saugoti aplinką ir pasirenka prekės pataisymą pardavėjas vis tiek gali atsisakyti prekę taisyti arba pakeisti dėl tų pačių priežasčių kaip ir anksčiau. Kaip ir Garantijų direktyva, naujaja Direktyva pardavėjui leidžiama atsisakyti užtikrinti prekės atitiktį, jei tiek prekių taisymas, tiek pakeitimas yra neįmanomi arba dėl to pardavėjas patirtų neproporcingų išlaidų. Antai Direktyvos 48 preambulės konstatuojamojoje dalyje numatyta, kad galimybė vartotojui pasirinkti, ar taisyti, ar pakeisti prekę, turėtų būti apribota tik tais atvejais, kai jų pasirinkimas

būtų teisiškai ar faktiškai neįmanomas arba, palyginti su kita prieinama galimybe, pardavėjas dėl to patirtų neproporcingų išlaidų. Neproporcingo prašymo pavyzdžiu pateikiama situacija, kai vartotojas prašo prekę pakeisti esant nedideliam įbrėžimui, kai ją galima lengvai pašalinti, o pakeitimas tuo tarpu sukeltų ženklų išlaidų. Tas pats turėtų būti taikoma, jei taisymas arba pakeitimas neįmanomi, o dėl alternatyvių teisių gynimo priemonių pardavėjas patirtų neproporcingų išlaidų.

Minėta pardavėjo apsauga taip pat nėra iki galo aiški. Sutiktina, kad „nėra aišku iš kokios perspektyvos reikia aiškinti sąvoką neįmanomas: kaip subjektyviai neįmanomą (kai konkretus pardavėjas negali užtikrinti prekės atitikties), ar kaip objektyviai neįmanomą (kai prekės atitikties negali užtikrinti niekas). Atsižvelgiant į normos tikslą (konkrečiai į tikslą atleisti pardavėją nuo prievolės, kurios, nepaisant geros valios, jis negali įvykdyti arba tai pareikalautų neproporcingų išlaidų) – turėtų pakakti situacijos, kai prekės atitikties užtikrinti subjektyviai neįmanoma. Tačiau šiuo aspektu būtina įvertinti, ar pardavėjas turėjo galimybę pasitelkti trečiuosius asmenis. Jei galėjo, tokiu atveju negalime sakyti, jog vartotojo pasirinkimas neįmanomas“ (Zoll, *et al.*, 2020, p. 541). Pagal Direktyvos 13 straipsnio 2 dalį vertinant ar teisių gynimo priemonę įmanoma įvykdyti, arba palyginti su kita teisių gynimo priemone, pardavėjas patirtų neproporcingų išlaidų reikia atsižvelgti į šias aplinkybes: a) vertę, kurią prekės turėtų, jeigu nebūtų neatitikties; b) neatitikties reikšmingumą ir; c) tai, ar nesukeliant nepatogumų vartotojui būtų įmanoma pasinaudoti alternatyvia teisių gynimo priemone.

Vadinasi pardavėjo teisė atsisakyti atlikti prekės pataisymą ar pakeitimą skirta apginti pardavėjo interesus, tais atvejais, kai vartotojo pasirinkimas galėtų juos pažeisti, pavyzdžiui, jei vartotojas siektų prekės pataisymo, tačiau dėl tam tikrų priežasčių pardavėjui tai būtų žalinga finansinių interesų atžvilgiu. Įdomu tai, kad įgaliojus Direktyvai, tvaraus vartojimo politikos kontekste minėtų pardavėjo interesų atžvilgiu apribojimų, susijusių su aplinkosauginiais motyvais, nėra. Kitaip tariant, vartotojų teisių gynimo būdų, kurie yra viena pagrindinių priemonių, užtikrinančių teisėtų vartotojo interesų apsaugą, pasirinkimo apribojimas tarp mokslininkų motyvuojamas būtent poreikiu užtikrinti tvarų vartojimą taip prisidedant prie aplinkos apsaugos, kai tuo tarpu pavyzdžiui pirkėjo „neproporcingos išlaidos“ nevertinamos kaip mažiau svarbios negu didėjantis atliekų skaičius.

Be to, reaguojant į kritiką, kad „ES vartotojų teisės aktai grindžiami modeliu, kuriuo pirmenybė teikiama individualių vartotojų laisvei vartoti tai, ko ir kiek jie nori, neatsižvelgiant

į galimus socialinius ar aplinkosauginius padarinius“ (Gool, *et al.*, 2021, p. 2.), reikėtų atkreipti dėmesį, į tai, jog ne tik vartotojų individualūs interesai gali būti žalingi aplinkai ir sukelti neigiamų padarinių. Nereikia pamiršti, kad verslu užsiimantis asmuo taip pat turi individualių interesų, kurių tenkinimas gali ne tik neatsižvelgti į neigiamus aplinkosauginius padarinius, bet sąmoningai paskatinti juos atsirasti. Puikus praktinis pavyzdys iliustruojantis stipresnės šalies manipuliavimo galimybes vartotojo interesais skaitmeniniame amžiuje ir prisidedantis prie minėtų padarinių atsiradimo tai taip vadinamas planuotas senėjimas. Verslo įmonės gali pasinaudoti technologijų ir mokslo pasiekimais kurdamos gaminius tam, kad padidintų savo pardavimus ir pelną naudodamos įvairias strategijas (įskaitant „planuotą pasenimą“). Taikant šią strategiją siekiama sukurti trumpalaikio eksploataavimo gaminius taip skatinant vartotojus įsigyti naują prekę greičiau, negu jiems galėjo prireikti, jei minėta strategija nebūtų naudojama <...> Suprantama, kad tokia pelno siekimo strategija kenkia aplinkai, kadangi didinamas gamybinių atliekų kiekis. Be to skatinamas, ne tik atliekų padidėjimas, bet ir didesnis gamtos išteklių (įskaitant svarbiausias žaliavas) naudojimas. Pavyzdžiui išmaniuosiuose telefonuose yra nemažai retųjų metalų (Malinauskaite, *et al.*, p. 2; 10). Atsižvelgiant į tai, jog teisė į prekės pataisymą galioja tam tikrą laiko tarpą, per kurį pardavėjas turi užtikrinti prekės kokybę, viena vertus gali tapti patogiu sutapatinti prekės tinkamo funkcionavimo laikotarpį su teisinės garantijos laikotarpiu. Tokiais atvejais vartotojui teisė į taisymą nebėra garantuojama pardavėjo, vadinasi neretai vartotojas priverstas įsigyti naują prekę, kai tuo tarpu senoji papildo didėjančių atliekų skaičių.

Svarbu paminėti, kad pavyzdžiui „technologinis senėjimas“ taip pat apima ribotas taisymo galimybes, t. y. sukuriamas remontui reikalingų sudedamųjų dalių nepasiekiamumas arba gaminio taisymo nepraktiškumas. Technologinis senėjimas turėtų būti suprantamas kaip atvejis, kai pavyzdžiui techniškai pažangaus išradimo ankstesni modeliai pasensta dėl to, kad įdiegiama nauja programinė įranga (nesuderinama su esamu išradimu), dėl kurios vartotojai priversti įsigyti naujesnę išradimo versiją (Malinauskaite, *et al.*, p. 6). 2018 metais Italijos konkurencijos tarnyba (ital. *Autorità Garante della Concorrenza e del Mercato*, AGCM) nubaudė „Apple“ ir „Samsung“ dėl nesąžiningos komercinės veiklos vykdymo, kuri susijusi su išmaniųjų telefonų programinės įrangos atnaujinimas lėmusiais tam tikrų mobiliųjų telefonų veikimo trikdžius (Autorita' Garante della Concorrenza..., 2018). Minėtos bendrovės sąmoningai sulėtino išmaniųjų telefonų greitį primygtinai skatindamos vartotojus įsidiegti programinės įrangos atnaujinimus, tačiau apie šių atnaujinimų pasekmes neinformavo. 2016

m. „Apple“ siūlė vartotojams, įsigijusiems iPhone 6, 6/6Plus ir 6s/6sPlus, įsidięti naują operacinę sistemą iOS 10, sukurtą modeliui iPhone7 (tai sukėlė problemų senesnių modelių savininkams), po metų operacinę sistemą iOS 10.2.1 – sumažinusią įrenginių greitį ir funkcionalumą. Panašiai „Samsung“ atveju, vartotojams, įsigijusiems Samsung Galaxy Note 4, buvo primygtinai siūloma atnaujinti įrangą nauja „Marshmallow Android“ versija, kuri taip pat sukėlė neigiamų padarinių, susijusių su įrenginių gedimais. Šie praktiniai pavyzdžiai parodo, kaip skirtingi abiejų sutarties šalių interesai gali prisidėti prie neigiamų padarinių atsiradimo. Žinoma, tam tikrais atvejais pardavėjui prekės pakeitimas gali būti žymiai patogesnis ir pareikalauti mažiau išlaidų, tačiau kaip ir minėta, naujoji Direktyva numato, kad vartotojui suteikus galimybę pasirinkti taisymo darbus turėtų būti skatinamas tvarus vartojimas, tačiau pardavėjas dėl neproporcingų išlaidų vis tiek galėtų atsisakyti taisyti prekę neatsižvelgdamas į tvaraus vartojimo politiką. Todėl net siekiant užtikrinti minėtą viešą interesą, apribojus teisę reikalauti prekės pataisymo vartotojui, rezultatas nebūtų efektyviai pasiektas. Kitaip tariant, net ir geranoriški vartotojų motyvai susiję su aplinkos apsaugos didinimu neturės reikšmės, jei pavyzdžiui aptarta (planuoto senėjimo) problema skatinanti prekių gedimus nebus išspręsta⁵.

K. Kryla Cudna teigia „Viena pagrindinių priežasčių, kodėl būtent pirkėjui turėtų būti suteikta galimybė rinktis tarp prekės pataisymo ar pakeitimo yra ta, kad ne pardavėjas ir ne teismas, o būtent pirkėjas yra tinkamiausias nuspręsti, kuri priemonė geriausiai užtikrina jo interesus. Tik pirkėjas gali geriausiai įvertinti, ar pataisytos prekės patenkins pagrindinį tikslą, dėl kurio pirkėjas sudarė sutartį, ar visgi šie tikslai gali būti patenkinti tik pakeitus prekę nauja“ (Kryla Cudna, 2020, 5 psl.). Autorė taip pat pabrėžia, kad net jei suremontavus prekę jos būklė gali būti ne tokia, dėl kokios buvo tartasi sudarant sutartį, tačiau kol ši veikia taip, kaip numatyta sutartyje, pirkėjo interesas gali būti pakankamai apsaugotas. Vis dėlto, kai taisymo priemonė negali užtikrinti tokio rezultato, pavyzdžiui, kai taisant prekę negalima pasiekti tokios jos būklės, kurios pirkėjas galėjo pagrįstai tikėtis, jam turėtų būti suteikta galimybė naudotis alternatyviomis teisių gynimo priemonėmis. Vadinasi nors tai gali neatitikti tvarumo tikslų, teigiama, kad vartotojų sutartyse iš esmės yra pateisinama pirkėjo pasirinkimo teisė rinktis prekės pataisymą arba pakeitimą. Tvarumo tikslai galėtų atlikti tik papildomą vaidmenį <...> Pagrindinis sutartinės atsakomybės tikslas yra užtikrinti tinkamą įsipareigojimų vykdymą

---

⁵ Pavyzdžiui Prancūzijos Vartotojo kodekse numatyta, jog draudžiama suplanuoto senėjimo praktika, kurią apibrėžia metodų, įskaitant programinę įrangą, naudojimas, kai asmuo, atsakingas už produkto pateikimą į rinką, siekia sąmoningai sumažinti jo tarnavimo laiką (L441-2 straipsnis) (Code de la consommation...,2022).

ir jeigu ši interesą galima apsaugoti tik prekės pakeitimu, pirkėjas neturėtų būti verčiamas kreiptis dėl remonto, net jeigu tai užtikrintų tvaresnių rezultatų pasiekimą (Kryla Cudna, 2020, p. 5).

Iš tiesų, neįmanoma nesutikti, jog tvaraus vartojimo politika ir žiedinė ekonomika yra svarbi atsižvelgiant į susidariusią situaciją pasaulyje. Visgi šios politikos įgyvendinimas apribojus vartotojo teisę pasirinkti teisių gynimo būdą galėtų reikšmingai susiaurinti vartotojo interesų apimtį. Tiesa, jog įvairiomis priemonėmis vartotojas galėtų būti skatinamas rinktis „tvaresnį“ teisių gynimo būdą – prekės pataisymą, tačiau tai būtų paties vartotojo apsisprendimas atsižvelgiant į visas situacijos aplinkybes. Be to vertinant minėtų apribojimų galimybę, reikėtų atsižvelgti ir į tai, jog rezultate vartotojo ir verslininko pusiausvyra galėtų būti iškreipta verslininko naudai. Visų pirma dėl to, kad vartotojas būtų įpareigotas taisyti prekę nors tai, jo manymu, neužtikrintų jo teisėtų lūkesčių, o verslininkas vis tiek turėtų galimybę atsisakyti taisymo, kai pavyzdžiui taisymas finansiškai nuostolingas.

2.2 Pirmos pakopos teisių gynimo būdų įgyvendinimo reikalavimai pardavėjui

Įsigijęs netinkamos kokybės prekę pagal dabartinį teisinį reguliavimą vartotojas visų pirma turi teisę į prekės pataisymą ar pakeitimą. CK 6.364 (2) straipsnio 1 dalyje numatyta, jog pardavėjas turi pareigą užtikrinti, kad prekė būtų pataisyta ar pakeista tokiomis sąlygomis: nemokamai (netaikant mokesčių už prekę pataisyti ar pakeisti būtinas išlaidas, įskaitant išlaidas už pašto, vežimo paslaugas, už darbą ar medžiagas); per protingą terminą nuo to momento, kai vartotojas informavo pardavėją apie netinkamą prekės kokybę; nesukeliant vartotojui didelių nepatogumų, atsižvelgiant į prekės pobūdį ir paskirtį, dėl kurios prekė reikalinga vartotojui. Toks trejopas reikalavimas yra Sąjungos teisės aktų leidėjo siekio užtikrinti veiksmingą vartotojo apsaugą išraiška (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas..., 2011). Tiesa, šie teisių gynimo būdų įgyvendinimo reikalavimai keliami pardavėjui nėra naujiena, analogiškas sąvokas galima rasti ir Garantijų direktyvoje. Kaip žinoma, pardavėjui keliamų reikalavimų, susijusių su prekių pataisymu ar pakeitimu, turinys ir reikšmė nėra pakankamai aiški, kadangi tinkamas plačių sąvokų aiškinimas, kurį pasirinko ES teisės aktų leidėjas, <...> labai priklauso nuo faktų (Vanherpe, 2020 p. 266-267).

Direktyvos 14 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad kai neatitiktis turi būti atitaisoma atlikus prekių pataisymą ar pakeitimą, vartotojas perduoda prekes pardavėjui. Pardavėjas atsiima pakeistas prekes savo sąskaita. Atsiėmimas pardavėjo sąskaita iš esmės patenka į sąvoką „nemokamai“, kuri apima ir vežimo paslaugas. Tiesa, sąvoka „nemokamai“ atsispindi Garantijų direktyvos 3 straipsnio 4 dalyje. Garantijų direktyvoje minima, jog tai reiškia kompensavimą išlaidų, reikalingų užtikrinti prekių atitikimą (remontą), visų pirma pašto, darbo ir medžiagų išlaidų. ESTT išaiškino, jog įstatymų leidėjas pavartodamas žodžius „visų pirma“ nurodė, kad toks sąrašas yra tik orientacinis, o ne išsamus (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas..., 2008). Atitinkamai šis pakankamai neišsamus sąrašas paskatinęs ESTT išaiškinti nuostatas praktikoje šiuo metu jau iš dalies atsispindi naujosios Direktyvos 14 straipsnyje. 2008 m. *Quelle* byloje teismas, nenuotoldamas nuo Garantijų direktyvos tikslo – užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį, pažymėjo, kad „pardavėjui nustatyta pareiga nemokamai užtikrinti prekės atitiktį sutarčiai, pataisant ar pakeičiant sutarties neatitinkančią prekę, siekiama apsaugoti vartotoją nuo rizikos patirti finansinių išlaidų <...> , kurios galėtų vartotoją atgrasinti pasinaudoti savo teisėmis, jeigu tokios apsaugos nebūtų. Šis Bendrijos teisės aktų leidėjo ketinimas garantuoti nemokamą atitikties užtikrinimą reiškia, kad negalimas joks pardavėjo, vykdančio sutartyje numatytos prekės atitikties užtikrinimo pareigą,

finansinis reikalavimas“. Toks naujos Direktyvos kodifikavimas pagal ESTT praktiką priimtinas ne visiems. Argumentuojant tuo, kad „dabartinis reguliavimas yra ekonomiškai nesąžiningas tiek pardavėjų, tiek remontą pasirinkusių vartotojų atžvilgiu“ rekomenduojama keisti Direktyvos 14 straipsnio 4 dalį numatant, kad pardavėjai galėtų imti mokestį už ankstesnį prekės naudojimą (Gool, et al., 2021, p. 17).

Viena vertus, pardavėjui tokia jo padėtis gali pasirodyti pernelyg bloga lyginant su vartotojo padėtimi, tačiau verta paminėti, kad sutarties neatitinkančios prekės pristatymas yra netinkamas sutartinių įsipareigojimų vykdymas dėl kurio atsiranda neišvengiamos pasekmės. Viena tokių – pareiga prieš savo ruožtu sutartį tinkamai įvykdžiusį pirkėją (sumokėjusį kainą už prekę) užtikrinti prekės atitiktį. Kaip pažymėjo ESTT, tokiu atveju vartotojas tiesiog pavėluotai gauna sutarties nuostatas atitinkančią prekę, kurią turėjo gauti iš pradžių (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas..., 2008). Turint omenyje vartotojui kylančius nepatogumus dėl netinkamo sutarties vykdymo nėra pagrįsta teigti, kad jo padėtis kažkoku būdu tampa geresnė, ar kad jis tampa nepagrįstai praturtėjusiu, kaip minėtoje byloje buvo išsakyta Vokietijos vyriausybės. Be to, Garantijų direktyvos aiškinimo kontekste, 3 straipsniu („Vartotojo teisės“) siekiama „užtikrinti tinkamą vartotojo ir pardavėjo interesų pusiausvyrą, suteikiant vartotojui, kaip silpnesniajai sutarties šaliai, visišką ir veiksmingą apsaugą tais atvejais, kai pardavėjas blogai vykdo sutartinius įsipareigojimus, kartu leidžiant atsižvelgti į pardavėjo nurodomus ekonominio pobūdžio argumentus (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas..., 2011). Dėl to, kaip jau minėta, pardavėjas remdamasis Direktyvos 13 straipsnio 3 dalimi gali atsisakyti užtikrinti prekių atitiktį, jeigu tai neįmanoma arba neproporcinga. Kaip matyti šiuo požiūriu interesų balansas išlaikomas – Direktyvoje atsižvelgiama ne tik į vartotojo, bet ir į pardavėjo interesų gynimą. Generalinis advokatas N. Wahl 2019 m. bylos *Christian Füllä prieš Toolport GmbH* kontekste išvadoje pažymėjo, kad numaćius pardavėjui pareigą padengti neproporcingas sutarties neatitinkančių prekių pataisymo arba pakeitimo išlaidas dėl to jis galiausiai padidintų kainas, vadinasi tokios išlaidos būtų perkeltos visiems vartotojams (Generalinio advokato N. Wall išvada..., 2019). Vis dėlto neaišku, ar reikalavimas ištaisyti neatitikimus „nemokamai“ reiškia, kad vartotojas tiesiog turi teisę į bet kurių su prekių atitikties sutarčiai užtikrinimu susijusių išlaidų atlyginimą, ar kad jis turi teisę pasinaudoti šia teisių gynimo priemone, pats nepatirdamas jokių sąnaudų (finansinių arba kitokių). „Atsižvelgiant į 2011 m. birželio 16 d. sprendimą *Gebr. Weber ir Putz*, byloje, atrodo, kad Teisingumo Teismas netiesiogiai pritaria pastarajam aiškinimui. Be to, tame

sprendime Teisingumo Teismas nurodė, kad iš direktyvos teksto ir iš susijusių *travaux préparatoires* išplaukia, jog ES teisės aktų leidėjas ketino pardavėjo atliekamą nemokamą prekės atitikties sutarčiai užtikrinimą padaryti kaip esminį šios direktyvos vartotojui garantuojamos apsaugos elementą <...> vis dėlto direktyva siekiama ne vien apsaugoti vartotojo interesus. Ja taip pat siekiama užtikrinti šių interesų ir pardavėjo ekonominio pobūdžio argumentų pusiausvyrą“. Vadinasi tam tikrais atvejais vartotojas negali išvengti būtinų išlaidų siekdamas užtikrinti prekės atitiktį arba atlikti atitikties patikrą nebent, kaip pavyzdžiui nagrinėjamos bylos atveju, kai vartotojui tenkantis išankstinis transportavimo išlaidų apmokėjimas tampa našta, galinčia atgrasyti ginti savo teises – tai turi patikrinti nacionalinis teismas.

Kaip minėta Direktyvos 14 straipsnio antroje dalyje numatyta, kad „vartotojas perduoda prekes pardavėjui“. Nuostatoje papildomai nėra apibrėžta, ar šis perdavimas reiškia pristatymą į pardavėjo buveinę, ar visgi „perduoti“ reiškia sudaryti sąlygas pardavėjui prekę pakeisti ar sutaisyti būtent prekės buvimo vietoje. Direktyvos preambulės 56 konstatuojamojoje dalyje numatyta, jog pristatymo vietos bei vietos, kur turėtų būti atliekamas taisymas arba pakeitimas Direktyva nereglamentuoja, todėl tai turėtų būti palikta nacionalinei teisei. Panašią išvadą priėjo 2019 m. ESTT byloje *Christian Füllä prieš Toolport GmbH* nagrinėjęs pateiktus prejudicinius klausimus, susijusius su nuotolinės prekybos būdu pirкта preke, Garantijų direktyvos kontekste. Teismas pabrėžė, kad valstybėms narėms turi būti palikta teisė nustatyti vietą, kur prekė turi būti pristatyta, kad būtų užtikrinta jos atitiktis sutarčiai, tačiau ši vieta turi būti tokia, kad prekės atitiktis būtų užtikrina laikantis trejopo pobūdžio reikalavimo, t. y. atitiktis turi būti užtikrinta nemokamai, per pagrįsta laikotarpį ir nesukeliant didelių nepatogumų vartotojui.

Direktyvos preambulės 55 konstatuojamojoje dalyje nurodyta, kad „siekiant apsaugoti vartotojus nuo užsitęsusio vėlavimo, bet koks taisymas arba pakeitimas turėtų būti sėkmingai atliktas per pagrįstą laikotarpį“. Pagrįstas laikotarpis skaičiuojamas nuo to momento, kai vartotojas informavo pardavėją apie netinkamą prekės kokybę. Alberto De Franceschi teigia, jog tokia nuostata nėra tinkama, kadangi nepakanka, jog vartotojas tik informuotų pardavėją apie įsigytos prekės neatitikimą. Autoriaus nuomone pagrįstas laikotarpis turėtų būti pradedamas skaičiuoti nuo to momento, kai vartotojas pardavėją informuoja, pateikia jam kokybės neatitinkančią prekę ir praneša apie savo pasirinkimą tarp šios prekės pataisymo ar pakeitimo (Franceschi..., 2021, p. 147). Tokia autoriaus pastaba atrodo pagrįsta atsižvelgiant į

tai, jog šio laikotarpio esmė remonto darbų užbaigimas ar prekės pakeitimas. Kaip numatyta pačioje Direktyvoje „laikotarpis, kuris laikomas pagrįstu taisymo darbų arba pakeitimo terminu turėtų atitikti kiek įmanoma trumpesnę laiką, būtiną užbaigti taisymo darbus ar pakeisti prekę“ (55 preambulė). Direktyvos preambulės 55 konstatuojamojoje dalyje numatyta ir tai, kad „tas laikotarpis, reikalingas taisymo darbams užbaigti ar prekei pakeisti, turėtų būti objektyviai nustatomas atsižvelgiant į prekių pobūdį ir sudėtingumą, neatitikties pobūdį ir sunkumą bei pastangas, kurių reikia taisymo darbams užbaigti ar prekei pakeisti“.

Vis dėlto, tam tikrais atvejais pagrįstą laikotarpį gali būti svarbu pradėti skaičiuoti būtent nuo informavimo, kadangi netinkamas pardavėjo elgesys vartotojui informavus apie neatitiktį gali būti sąlyga, leidžiančia imtis kitų teisių gynimo priemonių, pvz.: sutarties nutraukimo. Antai minėtoje *Fulla* byloje vartotojas informavo pardavėją apie nuotolinės prekybos būdu pirktos prekės neatitikimą sutarčiai, kurios transportavimas į pardavėjo buveinės vietą jam galėjo sukelti didelių nepatogumų. Pardavėjo neveikimas buvo laikomas pakankama sąlyga, leidžiančia vartotojui nutraukti sutartį remiantis tuo, kad per protingą laiką jo atžvilgiu nebuvo taikomos teisių gynimo priemonės. Teismas pripažino, kad pardavėjo pareiga per protingą laiką taikyti teisių gynimo priemonę nėra įvykdyta, jeigu jis nesiima jokių adekvačios priemonės, kad mažų mažiausiai patikrintų sutarties neatitinkančią prekę, įskaitant per protingą laiką informuoti vartotoją apie vietą, į kurią jam turi būti pristatyta sutarties neatitinkanti prekė, kad būtų užtikrinta jos atitiktis (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas..., 2019). Galima sutikti, kad pareiga įgyvendinti teisių gynimo priemonę per pagrįstą laikotarpį reiškia, kad visi veiksmai, būtini teisių gynimo priemonei įgyvendinti, taip pat turi būti atlikti per pagrįstą laikotarpį, jeigu vartotojas yra aiškiai pranešęs apie neatitikimą ir, be kita ko, pateikęs tam tikras nuorodas, susijusias su nagrinėjamos prekės pobūdžiu, aptartomis sutarties sąlygomis ir konkrečiomis tariamo neatitikimo nuorodomis (Generalinio advokato N. Wall išvada..., 2019).

Minėtoje byloje, be kita ko, kalbant apie pagrįsto laikotarpio reikšmę, ESTT sutikdamas generaliniu advokatu N. Wahl pažymėjo, kad atitikties sutarčiai užtikrinimo greitumas gali skirtis, atsižvelgiant į vietą, kur vartotojas šiuo tikslu turi pateikti prekę pardavėjui. Tam tikromis aplinkybėmis, jeigu prekė yra kitoje nei jo buveinė šalyje, galėtų praeiti nemažai laiko, kol pardavėjas šioje vietoje patikrintų prekę, siekdamas ją pataisyti arba pakeisti. Tokiu atveju negalima atmesti galimybės, kad, pateikiant prekę pardavėjui jo buveinės vietoje, gali būti užtikrinta greitesnė jos atitiktis sutarčiai. Kita vertus, jeigu

pardavėjas jau turi sukūręs prekių garantinės priežiūros paslaugų tinklą arba transporto paslaugų tinklą toje vietoje, kur yra prekė, jos atitikties sutarčiai užtikrinimas gali būti greitesnis, jeigu pardavėjas šią prekę patikrintų šioje vietoje arba pats organizuotų jos transportavimą į savo buveinės vietą (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas..., 2019). Vadinasi vieta, kur prekė turi būti pateikta, taip pat turi būti tokia, kuri nesudarytų vartotojui nepatogumų, kadangi paprastai vartotojas siekdamas, kad būtų užtikrinta prekės atitiktis turi skirti laiko ir pastangų, susijusių su prekės pakavimu ir grąžinimu <...> ypač didelių nepatogumų, kurie turi būti suprantami kaip našta, galinti vartotoją atgrasyti nuo savo teisių gynimo (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas..., 2019.).

Tiesa, nors bendrais kriterijais pagrįstą laikotarpį bandyta apibrėžti, dėl konkrečių terminų nustatymo palikta spręsti valstybėms narėms. Direktyvoje numatyta, kad valstybės narės turėtų galėti išaiškinti taisymo arba pakeitimo užbaigimui skirtą pagrįsto laikotarpio sąvoką, numatydamas nustatytos trukmės laikotarpius, kurie galėtų būti apskritai laikomi pagrįstais taisymo arba pakeitimo atveju, visų pirma atsižvelgiant į konkrečias produktų kategorijas (Direktyvos preambulės 55 konstatuojamoji dalis). Sutiktina, kad visų pirma, yra sudėtinga nustatyti bendrą „pagrįstą laiką“ skirtą prekės pataisymui ar pakeitimui ir antra, ne ką mažiau sudėtinga nustatyti fiksuotus terminus konkrečių produktų kategorijų atžvilgiu, maža to tai galėtų sukurti nelygybę. Matyt būtų tikslinga „pagrįsto laikotarpio“ sąvokos išaiškinimą palikti teisės mokslininkams bei teismų praktikai (Franceschi..., 2021, p. 147).

Galiausiai CK 6.364 (2) str. 1 d. 3 p. įtvirtintas reikalavimas pardavėjui užtikrinti prekės pataisymą ar pakeitimą nesukeliant vartotojui didelių nepatogumų, atsižvelgiant į prekės pobūdį ir paskirtį, dėl kurios prekė reikalinga vartotojui. Deja „didelių nepatogumų“ sąvoka taip pat nėra išsamiai apibrėžta Direktyvoje, tačiau ji taip pat nėra nauja. ESTT praktikoje nurodyta, kad „didelių nepatogumų vartotojui“ sąvoka negali būti aiškinama siauriai. Pavyzdžiui tai, jog pardavėjas neišmontuoja sutarties neatitinkančios prekės ir nesumontuoja pakeičiančios prekės, gali būti didelis nepatogumas vartotojui (tokiose situacijose <...>, kai norint naudoti prekę pagal įprastą jos paskirtį pirma turi būti sumontuota pakeičianti prekė, bet prieš tai turi būti išmontuota sutarties neatitinkanti prekė) (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas..., 2011). Panašu, kad teismas sieja „didelius nepatogumus vartotojui“ su bet koku diskomfortu, kuris kyla, atsižvelgiant į prekės pobūdį. Tokio aiškinimo kontekste teismų praktika buvo kodifikuota Direktyvos 14 straipsnio 3 dalyje.

Didelių nepatogumų sąvoka buvo nagrinėjama *Fulla* byloje, siekiant įvertinti, kada vartotojas gali patirti didelių nepatogumų atsižvelgiant į vietą, į kurią jis privalo pristatyti prekę, kad būtų užtikrinta šios atitiktis (pakeitimu arba pataisymu). Pavyzdžiui „tam tikrais atvejais, atsižvelgiant tiek į prekių pobūdį, pirmiausia į jų didelį svorį, apimtį, ypatingą pažeidžiamumą arba į itin sudėtingus jų siuntimo reikalavimus, tiek į paskirtį, dėl kurios ta prekė paprastam vartotojui reikalinga, ypač kai reikalingas išankstinis instaliavimas, jų išsiuntimas į pardavėjo buveinės vietą gali šiam vartotojui sukelti didelių nepatogumų <...> kitais atvejais, atvirksčiai, galima preziumuoti, kad siunčiant į pardavėjo buveinę mažas prekes, dėl kurių nereikia imtis nei ypatingų atsargumo priemonių, nei pasirūpinti specialiomis transportavimo sąlygomis, paprastam vartotojui nekyla didelių nepatogumų“ (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas..., 2019). Šios bylos kontekste N. Wahl savo išvadoje išsakė poziciją, jog vietos, kurioje prekės turi būti pateiktos, kad būtų užtikrinta jų atitiktis sutarčiai (sutarties įvykdymo *a posteriori* vieta), negalima parinkti taip, kad dėl to vartotojui kiltų didelių nepatogumų. Atitinkamai taikant *argumentum a contrario*, galima padaryti išvadą, kad vartotojas vis dėlto turi susitaikyti su nedideliais arba nereikšmingais nepatogumais, susijusiais su prekių taisymu arba pakeitimu <...> Sprendime *Gebr. Weber ir Putz* ESTT nurodė, kad, atsižvelgiant į direktyvos tikslą užtikrinti aukšto lygio vartotojų apsaugą, formuluotė „nesukeliant jokių didelių nepatogumų vartotojui“ negali būti aiškinama siaurai. Iš pirmo žvilgsnio šis teiginys, kaip teigia generalinis advokatas, gali pasirodyti prieštaringas. Atrodo, kad, kai ES teisės aktų leidėjas nepatogumus apibūdino kaip didelius, jis siekė nustatyti gana aukštą nepatogumų, kuriuos vartotojui gali tekti toleruoti, ribą. Tačiau, jeigu šie žodžiai būtų aiškinami plačiai, tokia riba taptų žemesnė. Dėl to, N. Wahl manymu aiškinant šiuos žodžius būtina išlaikyti interesų apsaugoti vartotoją ir nepanaikinti ES teisės aktų leidėjo nustatytų sąlygų veiksmingumo pusiausvyrą. Todėl, net atsižvelgiant į Teisingumo Teismo poziciją Sprendime *Gebr. Weber ir Putz*, šie žodžiai bet kuriuo atveju negali būti aiškinami pernelyg palankiai vartotojo interesams. Taip juo labiau yra atsižvelgiant į direktyvos tikslą užtikrinti tinkamą, pirma, vartotojo interesų ir, antra, pardavėjo ekonominio pobūdžio argumentų, pusiausvyrą (Generalinio advokato N. Wall išvada..., 2019). Šiuo atveju buvo komentuojama situacija, kai prekė įsigyta nuotoliniu būdu, vadinasi galima daryti prielaidą, jog, pavyzdžiui, prekės pristatymas į pardavėjo buveinę, kai prekė būtų joje įsigyta, nesukeltų didelių nepatogumų. Kita vertus, tai nebūtų taip paprasta, kai vartotojas įsigijo prekę pardavėjo buveinėje laikinai lankydamasis kitoje valstybėje. Reikia sutikti, kad kiekvienu

atveju vertinimas priklauso nuo faktinių aplinkybių, atsižvelgiant tiek į vartotojo, tiek į pardavėjo interesus.

Kaip jau aptarta, kalbant apie vartotojo nepatogumų vertinimą, ES teisės aktų leidėjas visgi galėjo įnešti daugiau aiškumo sąvokai „dideli nepatogumai“ bent jau nustatydamas maksimalų bandymų užtikrinti prekės atitiktį sutarčiai skaičių (Franceschi..., 2021, p. 147). Jau buvo paminėtos priežastys, dėl kurių prekės pakartotinis taisymas gali būti laikomas probleminiu, o tai savo ruožtu sukelia/gali sukelti vartotojui didelių nepatogumų, tačiau manytina, kad įtvirtintas maksimalus bandymų užtikrinti prekės atitiktį skaičius gali būti ne pakankamai objektyvus įvairių kategorijų prekių atžvilgiu.

Atsižvelgiant į tai, kas paminėta, galima daryti išvadą, jog sąvokų „nemokamai“; „pagrįstas laikotarpis“ (arba „protingas terminas“); „dideli nepatogumai“ aiškinimas nėra apibrėžtas, todėl kiekviena faktinė situacija reikalauja atskiro argumentavimo, atskirų aplinkybių vertinimo. Dėl šios priežasties vis tik lieka ne mažai erdvės interpretacijoms, kurios kartais gali būti mažiau naudingos tiek vartotojui, tiek pardavėjui.

3. PROPORCINGAS KAINOS SUMAŽINIMAS IR SUTARTIES NUTRAUKIMAS

3.1 Teisės pasirinkti proporcingą kainos sumažinimą arba sutarties nutraukimą sąlygos

Lyginant su Garantijų direktyva atsiranda daugiau atvejų, kai vartotojas gali žengti į antrą pakopą, t. y. pasinaudoti teise į kainos sumažinimą ar sutarties nutraukimą. Tokia teisė numatyta tais atvejais, kai: 1) pataisymas ar pakeitimas nebuvo atliktas ar nebuvo atliktas per pagrįstą laikotarpį nesukeliant didelių nepatogumų vartotojui, ar dėl to, kad pardavėjas atsisakė prekę taisyti, nes tai buvo neįmanoma ar neproporcinga; 2) prekės trūkumas atsirado, nors pardavėjas bandė užtikrinti prekės kokybę; 3) prekės trūkumas yra esminis; 4) pardavėjas pareiškė ar iš aplinkybių yra aišku, kad jis per protingą terminą neužtikrins tinkamos kokybės arba tai sukels didelių nepatogumų vartotojui (CK 6.364 (1) straipsnio 4 dalis). Direktyvoje nurodytas teiginys „bet kuriuo iš šių atvejų“ suponuoja išvadą, jog šie atvejai taikomi atskirai, t. y. nėra poreikio, kad būtų nustatyta visų atvejų visuma. Kita naujovė – Direktyvoje reglamentuotas dalinis sutarties nutraukimas, t. y. kai neatitiktis yra susijusi tik su tam tikromis pagal pirkimo–pardavimo sutartį pristatytomis prekėmis ir pirkimo–pardavimo sutartį galima nutraukti <...> vartotojas gali nutraukti pirkimo–pardavimo sutartį tik dėl tų prekių ir dėl bet kurių kitų prekių, kurias vartotojas įgijo kartu su atitiktimi nepasižyminčiomis prekėmis, jeigu negalima pagrįstai tikėtis, kad vartotojas pasiliks tik sutartį atitinkančias prekes. Vadinas vartotojas turi teisę nutraukti sutartį dėl konkrečių kokybės neatitinkančių prekių, o taip pat ir dėl kartu įsigytų bei tiesiogiai susijusių prekių.

Garantijų direktyvoje buvo numatyta vartotojo teisė reikalauti proporcingai sumažinti kainą ar nutraukti sutartį, kai vartotojas neturi teisės į prekių pataisymą ar pakeitimą, arba pardavėjas per pagrįstą laikotarpį nesukeldamas didelių nepatogumų vartotojui neįgyvendino šios teisių gynimo priemonės (Garantijų direktyvos 3 straipsnio 5 dalis). Lietuvoje, kaip minėta, šios nuostatos nebuvo reikšmingos iki tol, kol teismų praktika pasuko proporcingumo principo taikymo linkme. Šiuo metu naująja Direktyva numatyta daugiau atvejų, kuomet vartotojas turi teisę taikyti antrosios pakopos teisių gynimo būdus.

Direktyvoje numatyta, kad tokiu atveju, kai prekės trūkumas atsirado, nors pardavėjas bandė užtikrinti prekės kokybę, vartotojas gali pasinaudoti teise į antrosios pakopos teisių gynimo būdų taikymą (Direktyvos 13 straipsnio 4 dalies b punktas). Analogiška nuostata įtvirtinta CK 6.364 (1) straipsnio 4 dalies 2 punkte. Vadinas tais atvejais, kai prekė taisoma

ne pirmą kartą, atsižvelgiant į tam tikrus kriterijus (prekės brangumą ir sudėtingumą) vartotojas gali pereiti prie griežtesnių teisių gynimo būdų. Kalbant apie pakartotinį prekės taisymą, jau buvo aptartos galimos problemos susijusios su tokios nuostatos taikymu praktikoje, ypač atsižvelgiant į vartotojo nepasitikėjimą pardavėju. Kaip jau minėta, Direktyvoje numatyta, kad turi būti objektyviai nustatyta, ar vartotojas turi leisti ir toliau bandyti užtikrinti atitiktį atsižvelgiant į visas atvejo aplinkybes. Akcentuotas ir vartotojo pasitikėjimas pardavėjo gebėjimais užtikrinti prekės kokybę – kai prekė genda daugiau nei kartą ir kai problema yra itin rimto pobūdžio (Direktyvos preambulės 52 konstatuojamoji dalis). Nors naujos teismų praktikos šio atvejo atžvilgiu nėra, tačiau 2019 m. balandžio 25 d. LAT nutartis galėtų būti pavyzdys, kuomet pasikartojantys bandymai užtikrinti prekės kokybę lėmė vartotojo reikalavimą nutraukti sutartį, ne tik dėl nepasitikėjimo pardavėju, bet ir dėl taisymo sukeltų nepatogumų. Minėtoje byloje buvo nagrinėjama situacija, kai vartotojo 2013 m. liepos mėnesį įsigytas laikrodis iki 2016 metų iš viso sugedo tris kartus, taisymo trukmė bendrai – 7 mėnesiai. Po trečiojo gedimo vartotojas pareikalavo nutraukti sutartį ir grąžinti sumokėtus pinigus. LAT atkreipė dėmesį, kad įsigytas laikrodis buvo specialios ribotos serijos (išparduotos) ir pardavėjui neturint kito tokio šios serijos laikrodžio dėl specifinio šios prekės pobūdžio pakeitimas neįmanomas. Teismas priėjo išvadą, kad vartotojas turi teisę į sutarties nutraukimą. Be to byloje buvo nagrinėjamas ginčas dėl laikrodžio, kuris jau buvo pakeistas nauju. Pardavėjui 2013 metais pardavus nekokybišką laikrodį pirkėjui buvo pasiūlyta už tą pačią kainą įsigyti kitą laikrodį (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 25 d. nutartis). Taigi pirkėjas šiuo atveju susidūrė su dvejomis nekokybiškomis prekėmis, kurias įsigijo iš to paties pardavėjo. Manytina, kad tokia situacija puikiai atspindi atvejį, kai brangi prekė buvo taisoma ne kartą, o visos situacijos aplinkybės per trejus metus pagrįstai sukėlė abejones dėl pardavėjo prekių kokybės ir jo kompetencijos užtikrinti prekių atitiktį paaiškėjus trūkumams. Aptarta situacija iliustruoja ir jau minėtą problemą, susijusią su nenustatytų bandymų pataisyti prekę skaičiumi. Net ir po trijų bandymų pataisyti prekę, įskaitant prieš tai buvusį prekės pakeitimą pardavėjas atsisakė nutraukti sutartį, kol vartotojas nesikreipė į vartotojų ginčus nagrinėjančias institucijas ir tai ne tik sukėlė didelių nepatogumų (taisymas, bylinėjimasis), bet šie nepatogumai tęsėsi ilgą laiką. Taigi, nagrinėjamos nuostatos neišbaigtumas gali sudaryti prielaidas kilti situacijai, kai sutarties nutraukimas vartotojui tampa vis sunkiau įgyvendinamas.

Kitas naujas atvejis, leidžiantis pasinaudoti antrosios pakopos teisių gynimo būdais numatytas Direktyvos 13 straipsnio 4 dalies c punkte – „kai neatitiktis tokia didelė“, kad pagrįsta nedelsiant sumažinti kainą arba nutraukti sutartį. CK 6.364 (1) straipsnyje didelę neatitiktį apibrėžė kaip „esminį trūkumą“ (CK 6.364 (1) straipsnio 4 dalies 3 punktas). Atrodo pagrįsta spręsti, kad įstatymų leidėjas, pasirinkdamas neatitikties mastą apibrėžti kaip „esminį“, padarė nuorodą į CK 6.217 straipsnį, kuriame nustatytos sąlygos pagrindžiančios sutarties pažeidimo esmingumą, taigi ir atskleidžiančios „esminio“ pažeidimo prasmę. Įdomu tai, kad kasacinio teismo praktikoje buvo pažymėta kad, skirtingai nei taikant CK 6.334 straipsnį (Netinkamos kokybės daiktą nusipirkusio pirkėjo teisės), vartotojo galimybė pasinaudoti sutarties nutraukimo ir kainos grąžinimo institutu nėra siejama su sutarties pažeidimo esmingumu. Aiškinimas, kad CK 6.363 straipsnio 7 dalies 4 punkte (*redakcija, galiojusi iki 2022 m. sausio 1 d.*) įtvirtinto vartotojo teisių gynimo būdo taikymas yra galimas tik CK 6.217 straipsnio 2 dalyje nurodytais pagrindais, neatitiktų teisinio reguliavimo bei vartojimo sutarties instituto tikslų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis). Viena vertus, aptariamas atvejis nėra vienintelis, sudarantis galimybę vartotojui nutraukti sutartį, tačiau šis atvejis atrodo orientuotas į bendrąsias sutarčių teisės normas, nors vartotojui, kai jam parduotas netinkamos kokybės daiktas, buvo suteikiama teisė pasinaudoti palankesnėmis sutarties nutraukimo sąlygomis nei tos, kurios numatytos bendroje sutarčių teisėje. Remiantis minėta teismų praktika galima daryti išvadą, kad šis atvejis neatitinka vartojimo sutarties tikslų. K. Kryla-Cudna analizuodama klausimą, susijusį su teisių gynimo būdais lygino komercines bei vartojimo pirkimo-pardavimo sutartis ir pabrėžė sutarčių, sudaromų su vartotojais ypatumą – prekės perkamos asmeniniam naudojimui. Todėl pirkdami prekes vartotojai dažniausiai siekia subjektyvios naudos, o ši nauda paprastai gaunama tik tada, kai prekė atitinka sutartį, t. y. neturi trūkumų, todėl autorės nuomone, tiek taisymas, tiek kainos sumažinimas ne visada gali užtikrinti tinkamą vartotojo interesų apsaugą. Tam tikrais atvejais vartotojui turi būti suteikta galimybė nutraukti sutartį, jeigu vartotojas mano, kad tik toks būdas sugrąžins jo padėtį į tą, kurioje jis būtų buvęs tinkamo sutarties įvykdymo atveju. Dėl šios priežasties galimybės naudotis teisių gynimo būdais vartojimo sutartyse turėtų išlikti platesnės (Kryla Cudna, 2020, p. 10).

Nors vartotojo, kaip silpnesnės šalies atžvilgiu atrodytų pagrįsta sudaryti palankesnes sąlygas taikyti griežtesnius teisių gynimo būdus lyginant su bendruoju reguliavimu, visgi griežčiausias teisių gynimo būdas – sutarties nutraukimas, kai kurių autorių nuomone turėtų

būti naudojamas tik labai išimtiniais atvejais dėl jau minėtos tvarumo politikos. Kaip žinoma, sutarties nutraukimas visų pirma reikalauja prekės grąžinimo pastangų; antra, sukelia sugrąžintų prekių pašalinimo arba sumažinto naudojimo riziką, nors galėtų būti atsižvelgiama į tvarumą ir siekiama naudoti prekes pakartotinai; trečia, tiek sutarties nutraukimas, tiek kainos sumažinimas gali sudaryti situaciją, kai vartotojai norės įsigyti alternatyvias prekes, o tai kaip jau minėta, gali sukelti neigiamų padarinių. Ir visgi galėtų būti priešingai – jeigu dėl kokių nors priežasčių vartotojai nepirktų alternatyvių prekių, tuomet būtų vykdoma viena žiedinių strategijų kaip antai vartojimo mažinimas arba atsisakymas (Gool, *et al.*, 2021, p. 19). Tiesa, vartotojui visiškai nutraukus pirkimo-pardavimo sutartį, vartotojas privalo pardavėjo sąskaita grąžinti prekes, o pardavėjas savo ruožtu kompensuoja vartotojui už prekes sumokėtą kainą, kai gauna prekes arba kai vartotojas pateikia įrodymus, kad prekės buvo išsiųstos (Direktyvos 16 straipsnio 3 dalis). Visgi nors kai kurie autoriai vartotojų griežtų teisių gynimo būdų taikymo pasekmes išimtinai vertina atsižvelgdami į nuostolius pardavėjui ar žalą aplinkai, tačiau kiti tuo tarpu pastebi, kad sutarties nutraukimas gali sukelti neigiamų padarinių ir pačiam vartotojui. Skaitmeniniame amžiuje dažnai įsigijami ir naudojami išmanūs įrenginiai, todėl įdomu, kas pavyzdžiui, atsitiktų su asmens duomenimis kuriuos vartotojas jau yra pateikęs naudodamasis minėtais įrenginiais. Likusios nutraukimo pasekmės paliekamos nacionalinei teisei, todėl nėra aišku ar tokiais atvejais valstybės narės užtikrins pakankamą apsaugą vartotojams (Vanherpe, 2020, p. 268).

Nemažai abejonių kelia nuostata, kuria remiantis vartotojas turi teisę į antrosios pakopos teisių gynimo būdų taikymą tais atvejais, kai iš aplinkybių aišku, kad pardavėjas per protingą terminą neužtikrins tinkamos kokybės arba tai sukels didelių nepatogumų vartotoju. Deja Direktyva papildomai nepateikia pavyzdžių, kuriais remiantis būtų galima įvertinti, kokios aplinkybės leistų vartotojui įsitikinti pardavėjo negalėjimu užtikrinti prekės atitiktį minėtomis sąlygomis. Dėl neapibrėžtumo ši nuostata kaip ir daugeliu kitų atvejų gali būti skirtingai interpretuojama, tačiau realus jos pritaikymas turėtų išryškėti tik susiformavus teismų praktikai.

Tiesa, kalbant apie teisę į proporcingą kainos sumažinimą matyti, jog kitaip negu Garantijų direktyvoje, Direktyvoje 15 straipsnis nurodo, kad kainos sumažėjimas turi būti proporcingas vartotojo gautų prekių vertės sumažėjimui atsižvelgiant į prekių vertę, kurią jos turėtų, jei būtų buvusi užtikrinta atitiktis. Visgi „Nors kainos sumažinimo apibrėžimas naujoje Direktyvoje platesnis, prekių su skaitmeniniais elementais kainų sumažinimą apskaičiuoti gali

būti sudėtingiau. Pavyzdžiui, kai prekės kaina buvo nustatyta kaip visuma, todėl sunku aiškiai įvertinti, kuri jos dalis priskirtina skaitmeniniam turiniui. Apskritai, skirtumą tarp prekės su neatnaujintu skaitmeniniu elementu ir prekės su atnaujintu skaitmeniniu elementu vertės skirtumą nustatyti dar sunkiau nei skirtumą tarp dviejų prekių vertės be skaitmeninių elementų“. (Franceschi..., 2021, p. 149).

Nors Direktyvoje praplėstas atvejų skaičius, kuriuo remiantis vartotojas turi teisę reikalauti proporcingai sumažinti kainą ar nutraukti sutartį, nepanašu, kad vartotojo padėtis dėl to pagerėja. Panašią prielaidą galima padaryti vertinant Direktyva paliktos laisvės valstybėms narėms leisti, pavyzdžiui, nutraukti sutartį, jeigu per laikotarpį po pristatymo, neviršijantį 30 dienų, paaiškėja prekių neatitiktis (Direktyvos 3 straipsnio 3 dalis). Ši nuostata nekompensuoja numatytų ribojimų dėl to, kad įsigytų prekių trūkumai neretai išryškėja po ilgesnio laiko tarpo. Kasacinis teismas sprendamas klausimą dėl prekės defektų (paslėptų trūkumų) pažymėjo, kad trūkumai gali atsirasti ateityje, garantinio termino laikotarpiu ir tai ypač aktualu kalbant apie kompleksinius ir technologiškai sudėtingesnius daiktus, kadangi jų trūkumams (kuriuos sukeliančios priežastys jau yra daikto perdavimo metu) išryškėti gali reikėti daugiau laiko (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje).

3.2 Sutarties nutraukimo išimtis

Esminė pardavėjo pareiga pagal pirkimo–pardavimo sutartį yra perduoti pirkėjui prekę, kurios kokybė ir kiti kriterijai atitinka pardavimo sutarties sąlygas, o jei sutartyje nėra nurodymų – įprastus reikalavimus (CK 6.327; CK 6.333 straipsniai). Žinoma, atsižvelgiant į vartotojo statusą pirkimo-pardavimo teisiniuose santykiuose, bendrasis sutartinių santykių reguliavimas yra papildomas nuostatomis, užtikrinančiomis didesnę vartotojo apsaugą (CK 6.363). Naująja Direktyva į nacionalinę teisę perkeltos nuostatos papildoma prekių kokybės reikalavimus įtraukdamos daugiau vertinamųjų sąvokų (CK 6.363 straipsnis), kuriomis apibrėžiamos vartotojams parduodamų prekių savybės. Atsižvelgiant į tai, jog pardavėjo pareiga sutartiniuose santykiuose užtikrinti prekių kokybę, vartotojas įsigijęs kokybės neatitinkančią prekę turi teisę taikyti teisių gynimo būdus, įskaitant sutarties atsisakymą. Taigi, tam tikrais atvejais vartotojas turi teisę nutraukti sutartį, išskyrus atvejus, kai kokybės neatitikties mastas nėra pakankamas tokios teisės realizavimui. Direktyvos 13 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad vartotojas neturi teisės nutraukti sutartį, jeigu neatitiktis yra tik nedidelė. Pareiga įrodyti, kad neatitiktis yra nedidelė tenka pardavėjui. Garantijų direktyvoje analogiška nuostata atsispindi 3 straipsnio 6 dalyje. Tokia išimtis numatyta siekiant išlaikyti susitariančiųjų šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą (Direktyvos preambulės 53 konstatuojamoji dalis).

Kaip jau buvo užsiminta, nors minimalaus suderinimo pobūdžio Garantijų direktyvoje buvo numatyta sutarties nutraukimo išimtis, jeigu neatitiktis yra nedidelis (Garantijų direktyvos 13 straipsnio 6 dalį), 2013 m. gruodžio 19 d. įstatymu Nr. XII-700 (*įsigaliojo nuo 2014 m. birželio 13 d.*) CK 6.363 straipsnio 8 dalyje buvo numatyta, kad pirkėjas neturi teisės nutraukti sutarties, jeigu daikto trūkumas yra mažareikšmis. Nors Lietuvos teismų praktika išaiškino žodžio „mažareikšmis“ prasmę ir suteikė aiškumo vartotojų ginčus nagrinėjančioms institucijoms, nuo 2022 m. į nacionalinę teisę perkeltos Direktyvos nuostatos CK 6.364 (1) įtvirtino „nedidelės“ neatitikties sąvoką, kuri iki šiol nėra apibrėžta. Antai 2020 m. birželio 10 d. nutartyje LAT pabrėžė, kad „atsižvelgiant į tai, jog įstatyme nėra sąvokos „mažareikšmis“ apibrėžties, daikto trūkumų vertinimą mažareikšmiškumo aspektu sprendžia teismas konkrečiu atveju. Pats žodis „mažareikšmis“ lietuvių kalboje apibrėžiamas kaip turintis maža reikšmės, o žodis „mažas“ – kaip nesmarkus, silpnas, nesvarbus, nežymus, nereikšmingas („Dabartinės lietuvių kalbos žodynas“ [interaktyvus]). Atsižvelgiant į tai, kad daikto kokybės tinkamumas apibrėžiamas per to daikto savybių atitikties vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčiai reglamentavimą, įtvirtintą CK 6.363 straipsnio 3 dalyje (*redakcija galiojusi iki 2022 m. sausio*

1 d.), taip pat atsižvelgiant į žodžio „mažareikšmis“ reikšmę, darytina išvada, kad daikto trūkumas yra laikytinas mažareikšmiu tuomet, kai daikto savybių, kokybės rodiklių ar funkcionalumo nukrypimas nuo vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties nuostatų yra menkas (nežymus) ir turi mažai reikšmės, sprendžiant dėl daikto kokybės atitikties vartojimo pirkimo–pardavimo sutarties reikalavimams“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutartis). Šioje byloje buvo sprendžiamas klausimas dėl vartojimo pirkimo–pardavimo sutartimi įsigyto išmaniojo televizoriaus (angl. *smart TV*). Šios kategorijos televizorius turėjo vartotojui suteikti daugiau galimybių, negu įprastas televizorius. Pagal turimus bylos duomenis šis televizorius turėjo suteikti naudojimosi interneto programėlėmis galimybę, įskaitant „YouTube“ programą. Tokios funkcijos laikytinos esminėmis sprendžiant dėl daikto atitikties sutarčiai. Stringant ir neveikiant šioms programėlėms vartotojas ketino nutraukti sutartį. Toks pasirinkimas laikytinas pagrįstu, kadangi LAT išaiškino, jog netinkamas televizoriaus veikimas negalėjo būti pripažintas mažareikšmiu ne tik dėl defekto, kuris buvo esminis ir reikalavo detalės pakeitimo, bet ir dėl teisėto pirkėjo lūkesčio naudotis programėlėmis, internetu. Tokia išvada reikšminga, ypač atsižvelgiant į tai, jog išmanusis televizorius skiriasi nuo paprasto televizoriaus, būtent tuo, kad jo tiesioginė paskirtis ir pagrindinė funkcija nebėra tradicinės televizijos kanalų transliavimas, todėl trūkumai nebuvo menki (nežymūs). Taigi, LAT pažymėjo kad minėta sąvoka reiškia tai, jog trūkumas turi mažai reikšmės, taip pat yra „nežymus“, „nesvarbus“. Matyt tokiu atveju mažareikšmis trūkumas turėtų būti vertintinas kaip toks trūkumas, kuris savaime netrukdo naudoti daikto pagal paskirtį bei neapsunkina jo funkcionavimo, todėl vartotojui iš esmės yra beveik nepastebimas, nes arba nieko nekeičia, arba gali būti greitai ir lengvai ištaisomas.

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos (toliau – VVTAT) nagrinėjamuose vartotojų ir pardavėjų ginčiuose galima pastebėti, kad mažareikšmiškumo masto vertinimas priklausė nuo to, kiek laiko ir darbo sąnaudų reikalauja atitikties užtikrinimas. Pavyzdžiui, 2021 m. vasario 25 d. nutartyje VVTAT atliko vartotojo įsigytos prekės „Apple Iphone XR 128 GB“, kurios ekranas buvo pakeistas dėl jos defekto, kokybės dokumentinį įvertinimą ir konstatavo, kad ekrano keitimas yra sudėtingas remontas, reikalaujantis žymių laiko ir darbo sąnaudų, todėl neatitinka mažareikšmiškumo kriterijų. Taip pat pažymėjo, kad ekrano keitimas laikomas esminio gedimo šalinimu (Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2021 m. vasario 25 d. nutarimas). Žinoma, nepakanka įvardinti prekės neatitikties ir įvertinti, jog atitikties užtikrinimas yra įmanomas. 2021 m. birželio 1 d. nutartimi Valstybinės vartotojų

teisių apsaugos tarnybos atsižvelgdama į tai, jog pardavėjas nepateikė detalios informacijos, kiek laiko truktų atitiktis užtikrinimas, kokių darbo sąnaudų jis pareikalautų bei kokią įtaką tai turėtų vartotojo teisei toliau naudotis įsigyta preke, nustatė, jog trūkumas nėra mažareikšmis (Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2021 m. birželio 1 d. nutarimas). Kitaip tariant, trūkumų mažareikšmiškumas įrodinėjamas kiekvienu atveju priklausomai nuo faktinių aplinkybių ir šiuo atveju pardavėjui to nepadarius nebuvo pakankamo pagrindo vertinti trūkumą kaip mažareikšmį – tai gali sudaryti sąlygas vartotojui nutraukti sutartį, kaip nutiko minėtu atveju. Tiesa, nors sąvokos „mažareikšmis“ mastas gali priklausyti nuo darbo sąnaudų bei laiko, tačiau gali kilti daugiau klausimų, kai įsigijami daugiafunkciniai įrenginiai, turintys skaitmeninių elementų. Nors LAT minėtoje byloje priėmė pagrįstą sprendimą konstatuodamas esminį pažeidimą atsižvelgiant į pirkėjo teisėtą lūkestį naudotis programėlemis televizoriuje, visgi pasitaiko atvejų, kai reikšmingas įrenginių funkcijas bandoma sumenkinti atsižvelgiant į tai, jog tos funkcijos nėra „pagrindinės“. Net ir aptariamose LAT bylose kontekste apeliacinis teismas palaikė poziciją, jog „YouTube“ aplikacija ir jos veikimo paskirtis yra tik viena iš daugelio televizoriaus veikimo programėlių, dėl kurios sutrikimo pagrindinės paskirties prekė nepraranda. Dėl to, kad ieškovo nurodytas prekės gedimas neva nelaikomas esminiu, dėl kurio nebūtų galima naudoti prekės pagal tiesioginę jos paskirtį, leido apeliaciniam teismui trūkumą pripažinti mažareikšmiu ir reikalavimą nutraukti sutartį laikyti nepagrįstu. Toks požiūris gali daryti neigiamą poveikį vartotojų interesų užtikrinimui, ypač atsižvelgiant į šiuolaikinių technologijų tobulėjimo tendencijas, įrenginių universalumą (neretai įsigijami įrenginiai atlieka daugiau funkcijų ir būtent šių funkcijų visuma paskatina vartotoją įsigyti prekę) bei kainų skirtumą. Pavyzdžiui 2021 m. birželio 9 d. VVTAT nutartyje pagrįstai konstatavo, jog išmaniojo telefono galinė kamera yra viena iš pagrindinių įrenginio funkcijų, todėl kameros gedimas negali būti laikomas mažareikšmiu, nors pardavėjas įrodinėjo priešingai teigdamas, kad pagrindinės išmaniojo telefono „Apple iPhone 12 Pro Max 128 GB Graphite“ funkcijos yra susijusios su skambinimu, rašymu bei naršymu, todėl kameros gedimas nėra tiek reikšmingas (Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2021 m. birželio 9 d. nutarimas). Tokia pozicija paneigia ne tik vartotojo teisėtų lūkesčių principą bet ir paties įrenginio statusą bei kainos pagrįstumą.

Kaip jau minėta, atsižvelgiant į tai, jog įstatyme nebuvo sąvokos „mažareikšmis“ apibrėžties, daikto trūkumų vertinimą mažareikšmiškumo aspektu lėmė faktinės aplinkybės. Nors Garantijų direktyvoje jau buvo numatytas draudimas nutraukti sutartį esant nedideliame

neatitikimui, o naujoje Direktyvoje šis draudimas nepakito, tik buvo įtvirtintas visose valstybėse narėse, ESTT vis tik nepriėmė sprendimo dėl šios sąvokos apibrėžties. Bendrai apibrėžti šią sąvoką sunku, nes neatitikimas priklauso nuo konkrečios situacijos ir turi būti nustatomas kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į šalių sudarytą sutartį (Generalinio advokato A. Rantos išvada, 2021.). Generalinis advokatas A. Rantos 2021 m. rugsėjo 23 d. pateiktoje išvadoje išsakė nuomonę, jog pavyzdžiui neatitikimas, kuris kelia pavojų prekės saugumui ir tinkamam veikimui, nėra „nedidelis“ <...> neatitikimas nėra „nedidelis“ ir tuo atveju, kai prekė neatitinka sutarties nuostatų (pavyzdžiui, vartotojas užsisako raudonos, o jam pateikiamas mėlynos spalvos automobilis). Kartu pažymi, jog atsižvelgiant į vartotojo ir pardavėjo interesų pusiausvyrą „sutarties nutraukimo, kuri yra didžiausia (reikšmingiausia) vartotojo turima teisių gynimo priemonė, galima prašyti tik tada, kai neatitikimas yra pakankamai didelis“ (Generalinio advokato A. Rantos išvada, 2021). Generalinis advokatas tokią poziciją išsakė situacijos, susijusios su transporto priemonės kokybės neatitiktimi, kontekste. Išsakydamas nuomonę dėl vieno iš pateiktų prejudicinių klausimų, pažymėjo, kad nepagrįsta transporto priemonę, kurioje yra įdiegtas neteisėtas įtaisas (valdiklis), laikyti atitinkančia kokybės reikalavimus, kadangi ji nepasižymi tokia kokybe, kuri paprastai yra būdinga tokio paties pobūdžio prekėmis ir kurios vartotojas gali pagrįstai tikėtis. Atitinkamai tokios transporto priemonės neatitiktis sutarčiai negali būti laikoma „nedidele“.

Naujoje Direktyvoje, taip pat kaip Garantijų direktyvoje teisėtų vartotojo lūkesčių svarba išlieka. Direktyvos preambulės 29 konstatuojamojoje dalyje nustatyta, kad „prekės taip pat turėtų turėti ypatybes bei savybes, kuriomis paprastai pasižymi tokios pat rūšies prekės ir kurių vartotojas gali pagrįstai tikėtis, atsižvelgdamas į tų prekių pobūdį ir į bet kokius pardavėjo arba kitų asmenų, dalyvavusių ankstesnėse sandorių grandinės grandyse, arba jų vardu pateiktus viešus pareiškimus“. Pirkėjo (vartotojo) lūkesčio dėl konkrečių daikto savybių atitikties vartojimo pirkimo–pardavimo sutarčiai turinį nulemia konkrečios daikto savybės, išreikštos per daikto kokybės rodiklius, paprastai būdingus to paties pobūdžio daiktams, kurių pirkėjas gali pagrįstai tikėtis, atsižvelgdamas į daikto prigimtį ir daikto gamintojo, jo atstovo ar pardavėjo viešai paskelbtus pareiškimus (įskaitant reklamą ir daiktų ženklavinimą) dėl daikto konkrečių savybių. Pirkėjo (vartotojo) lūkestis gali būti skirtingas atskirų daiktų atžvilgiu, pvz., naujų ar naudotų daiktų, prabangos ar kasdienių daiktų atžvilgiu. Pirkėjo (vartotojo) lūkestis kiekvieno konkretaus daikto atžvilgiu nustatomas kiekvienoje byloje atsižvelgiant į byloje nustatytas reikšmingas aplinkybes (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10

d. nutartis). Panašu, kad vertinant nedidelės (ar mažareikšmės) neatitikties mastą negalima apsiriboti požiūriu, kad daiktas turi išlaikyti tiesioginės paskirties funkciją ir dėl to trūkumai, susiję su kitomis funkcijomis laikytini nedideliais. Vartotojas pagrįstai tikisi konkrečios kokybės atsižvelgiant į prekės universalų pobūdį, o taip pat ir pardavėjų pareiškimus, kurie neretai apima kuo platesnį prekės funkcijų spektrą, taip siekdami pritraukti pirkėjus įsigyti būtent jų parduodamą prekę. Įprastinio naudojimo daiktų (be skaitmeninio turinio) atveju, atrodytų kyla mažiau problemų įrodinėjant „nedidelės“ neatitikties mastą dėl to, kad šie daiktai paprastai atlieka mažiau funkcijų (dėl to galima įvertinti ar pagrindinės funkcijos atitinka įprastai keliamus reikalavimus). Pavyzdžiui 2018 m. liepos 27 d. nutarimu VVTAT sprendė, kad vartotoja turi teisę nutraukti sutartį būtent dėl to, kad prekė neatitiko vartotojos teisėtų lūkesčių. Vartotoja teigė, kad baldas turi didelius tarpus tarp jo dalių, dalys nėra viename lygyje, ant baldo nepatogu miegoti, nes uždėjus antčiužinį, jis sukrenta į šiuos tarpus. Pardavėjas to nevertino kaip kokybės neatitikimų. Jis pažymėjo, kad tarpai ir aukščio skirtumas iš esmės yra tam, kad apskritai būtų galimybė išsiskleisti miego mechanizmui. Be to pridūrė, kad šis baldas yra svetainės baldas, todėl yra aišku, kad jis negali būti toks patogus, kaip baldas, skirtas miegojimui. Komisija padarė išvadą, kad nors baldas nėra lova, skirta kasdieniam miegojimui, tačiau turi ir miegojimo funkciją, kuria, įsigydama baldą, vartotoja turėjo pagrįstą lūkestį naudotis. Taigi vartotoja tikėjosi gauti tinkamos kokybės daiktą, tačiau ji negali tinkamai naudotis baldu pagal vieną iš jo funkcijų. Atitinkamai teisėtų lūkesčių pažeidimo trūkumas nebuvo laikytas mažareikšmiu (Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018 m. liepos 27 d. nutarimas). Kita vertus, kalbant apie prekes su skaitmeniniais elementais galima susidurti su papildomomis problemomis, kurias gali sąlygoti kokybės neatitiktis, dėl to sudėtinga iš karto įvertinti neatitikties mastą. Pavyzdžiui, Alberto De Francheschi kalbėdamas apie skaitmeninių elementų turinčias prekes kelia abejonę, ar skaitmeninis turinys, kuris turi padidintą riziką kompiuterinio viruso, galinčio pažeisti pačią prekę, atsiradimui, galėtų būti laikomas „nedideliu“. Be to, skaitmeninis turinys, kuris neužtikrina saugos ir sudaro sąlygas trečiosioms šalims pasiekti vartotojo asmens duomenis, gali būti dar vienas neatitikimas, kurio negalima vadinti „nedideliu“, nes duomenų apsauga garantuojama kaip pagrindinė teisė pagal ES pagrindinių teisių Chartijos 8 straipsnį (Asmens duomenų apsauga) (Franceschi..., 2021, p. 148).

Tiesa, nors įstatyme neapibrėžta sąvokos „nedidelis“ reikšmė, tačiau galima sutikti su generalinio advokato A. Rantos nuomone, kad atvirkštinis aiškinimas „kai neatitiktis nėra

nedidelė“, sudaro pagrindą traktuoti, jog sutarties nutraukimas galimas, kai neatitiktis yra „pakankamai didelė“. Tokio aiškinimo rezultate atrodytų, jog neatsižvelgiant į tai, kad abiejų sąvokų taikymas priklauso nuo konkrečios situacijos aplinkybių, „nedidelė“ neatitiktis visgi pažymi didesnio masto trūkumus. Visgi bet kuriuo atveju neatitikties vertinimo mastas, nuo kurio priklauso vartotojo teisė nutraukti sutartį, priklauso nuo faktinių situacijos aplinkybių, todėl sunku jį apibrėžti ir taikyti vienareikšmiškai. Kaip matyti praktikoje gali kilti įvairių problemų, susijusių tiek su vartotojo lūkesčių vertinimu (subjektyviu), tiek su pačios prekės kokybės atitiktimi ir jos reikšmingumu bei galimomis pasekmėmis, tačiau aiškesnį sąvokų „mažareikšmis“ ir „nedidelis“ skirtumą bei jo poveikį vartotojo interesų atžvilgiu bus galima įžvelgti tik pasirodžius naujausiai teismų praktikai.

IŠVADOS

- 1) Maksimalus Direktyvos suderinimo pobūdis draudžia valstybėms narėms nukrypti nuo joje numatytų taisyklių. Toks pasirinkimas lėmė vartotojų teisių gynimo būdų, kai prekės neatitinka sutarties reikalavimų, hierarchijos įtvirtinimą visose valstybėse narėse. Atitinkamai tose valstybėse narėse, kuriose pasinaudojus Garantijos direktyvos minimalaus suderinimo pobūdžiu, buvo numatytos vartotojams palankesnės nuostatos, t. y. leidžiančios nesilaikyti vartotojų teisių gynimo būdų hierarchijos, šiuo metu jau turi būti sugriežtintos numatant vartotojo pareigą visų pirma kreiptis dėl prekės atitikties atstatymo. Toks vartotojo teisių gynimo būdų pasirinkimo apribojimas nepadidina vartotojų apsaugos lygio, kadangi tam tikrais atvejais būtent griežtesnis teisių gynimo būdas gali būti labiau vartotojo interesus užtikrinantis pasirinkimas.
- 2) Lietuvoje įstatymų leidėjas numatė visišką laisvę vartotojui pasirinkti teisių gynimo būdą prekės kokybės neatitikties atveju, tačiau teismų praktikos suformuota taisyklė, kuria remiantis teisių gynimo būdo pasirinkimas buvo vertinamas proporcingumo aspektu ir vėliau įstatymų leidėjo numatyta mažareikšmiškumo išlyga, riboja vartotojų teisių gynimo būdo pasirinkimą. Todėl maksimalus Direktyvos suderinimo pobūdis reikšmingų pokyčių vartotojams Lietuvoje neįtvirtino – prioritetas išliko prekės kokybės atitikties atstatymui.
- 3) Nors Direktyva siekiama išlaikyti susitariančiųjų šalių (verslininko ir vartotojo) teisėtų interesų pusiausvyrą, viešo intereso, susijusio su aplinkosaugos problemomis, įtraukimas į sutartinius santykius dabartinio reglamentavimo kontekste galėtų susiaurinti galimybes vartotojui pasirinkti teisių gynimo būdą savo nuožiūra. Prioriteto teikimas tam tikros kategorijos prekių taisymui motyvuojant tokį reikalavimą tvarumo tikslais, galėtų būti laikomas naudingu verslininkui ne tik dėl to, kad vartotojas būtų visais atvejais įpareigotas tęsti sutartinius santykius grįždamas pataisyti prekę (galbūt ir ne kartą), tačiau taip pat dėl to, jog pati tvarumo politika šiuo požiūriu nedaro įtakos verslininko sprendimui atsisakyti prekės taisymo, kai jo atžvilgiu tai nuostolinga. Panašu, kad reikalavimas taisyti prekę remiantis aplinkosauginiais motyvais atrodytų privalomas tik vienai iš šalių – vartotojui.
- 4) Tiek Garantijų direktyvoje, tiek naujojoje Direktyvoje pirmosios pakopos teisių gynimo būdų įgyvendinimo reikalavimai iš esmės nesiskiria. Nors, atsižvelgiant į Garantijų direktyvos galiojimo laikotarpio suformuotą teismų praktiką, naujoji

- Direktyva buvo atitinkamai kodifikuota, tačiau Direktyvos 14 straipsnyje numatytų sąvokų aiškinimas vis tik priklauso nuo faktinės situacijos, todėl praktinis jų pritaikymas galimas tik kilus ginčui. Dėl to teisių gynimo būdų įgyvendinimo reikalavimų visuma, t. y. prekės pataisymą ar pakeitimą vykdyti nemokamai, per pagrįstą laikotarpį, nesukeliant didelių nepatogumų vartotojui stokoja aiškumo (ypač sąvokos „pagrįstas laikotarpis“ bei „dideli nepatogumai“), o tai savo ruožtu gali priversti vartotoją suabejoti dėl savo paties teisėtų interesų ir atitinkamai atgrasyti imtis veiksmų jiems užtikrinti.
- 5) Nenumatyta pakartotinio prekės taisymo skaičiaus riba sudaro kliūtis vartotojui imtis antrosios pakopos teisių gynimo būdų. Be to CK įtvirtinta „esminių“ trūkumų sąvoka paneigia vartotojo, kaip silpnesnės šalies statusą, kadangi analogiškas reguliavimas numatytas bendrojoje sutarčių teisėje. Leidimas nutraukti sutartį numatant neproporcingai mažus terminus dažnu atveju gali trukdyti vartotojui efektyviai įgyvendinti savo teises, ypač atsižvelgiant į tam tikros kategorijos prekes. Taigi nors naująja Direktyva reglamentuojama daugiau atvejų, kuomet vartotojas turi teisę pasinaudoti antrosios pakopos teisių gynimo būdais, vis tik panašu, kad šie atvejai neužtikrina papildomos vartotojo interesų apsaugos, kadangi naujas reglamentavimas ne tik nėra pakankamai aiškus, bet nėra ir pakankamai veiksmingas.
  - 6) Nors sąvokų „mažareikšmis“ ir „nedidelis“ reikšmė galėtų būti vertinama, kaip objektyviai pažyminti vienodą (arba labai panašų) prekės neatitikties mastą, ne mažiau svarbus yra vartotojo lūkestis dėl įsigytos prekės, kuris gali būti skirtingas atskirų prekių atžvilgiu. Praktikoje gali kilti neatitikties masto vertinimo problemų, kai verslininko ar vartotojų ginčus nagrinėjančios institucijos objektyviu požiūriu neatitiktis traktuojama kaip nepakankama, kad vartotojas galėtų nutraukti sutartį. Žinoma, tam tikrais atvejais įrenginių trūkumai gali neturėti reikšmingos įtakos daikto naudojimui, tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į tai, kad vartotojas yra pagrindinis daikto naudotojas, todėl neįvertinus jo lūkesčių dėl daikto, teisė nutraukti sutartį galėtų būti nepagrįstai apribota.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Teisės norminiai aktai

1. Europos Sąjungos sutarties ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. *Europos Sąjungos oficialusis leidinys*. OL 2016, C 202, p. 1.
2. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų tam tikrų aspektų. L 171, p. 12.
3. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo-pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiami Reglamentas (ES) 2017/2394 ir Direktyva 2009/22/EB bei panaikinama Direktyva 1999/44/EB. L 136, p. 28.
4. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
5. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.

Specialioji literatūra

Straipsniai elektroniniuose mokslo žurnaluose:

6. Faure, M. (2008). Towards a maximum harmonization of consumer contract law?!?. *Maastricht Journal of European and Comparative Law*, 15 (4), 433–445, <https://doi.org/10.1177/1023263X0801500401>
7. Smits, M. J. (2010). Full Harmonization of Consumer Law? A Critique of the Draft Directive on Consumer Rights. *European Review of Private Law*, 18, p. 5-14.
8. Terryn, E. (2019). A Right to Repair? Towards Sustainable Remedies in Consumer Law. *European Review of Private Law*, 27 (4), 851–873.
9. Zoll, Fryderyk A., Południak-Gierz, Katarzyna M., Bańczyk, Wojciech K. (2020). Sustainable consumption and circular economy in the Directive 2019/771. *Pravovedenie T. 64 (4): 526–550* [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://pravovedenie.spbu.ru/article/view/13011/8947> [žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.].
10. Vanherpe, J. (2020). White Smoke, but Smoke Nonetheless: Some (Burning) Questions Regarding the Directives on Sale of Goods and Supply of Digital Content. *European Review of Private Law*, 28 (2), Kluwer Law International, 251–274.
11. Mak, V., Terryn, E. (2020) Circular Economy and Consumer Protection: The Consumer as a Citizen and the Limits of Empowerment Through Consumer Law. *J Consum Policy* 43, p. 227–248, <https://doi.org/10.1007/s10603-019-09435-y>

12. Kryla-Cudna, K. (2020). Sales Contracts and the Circular Economy. *European Review of Private Law*, 28(6), p. 1207–1230.
13. Grochowski M. (2021). European Consumer Law after the New Deal: A Tryptich. *Yearbook of European Law*, 39 (1), p. 387-422, doi: 10.1093/yel/yeaa016
14. Gool, V. E. and Michel, A (2021). The New Consumer Sales Directive 2019/771 and Sustainable Consumption: a Critical Analysis. *Journal of European Consumer and Market Law (EuCML)*, p. 136-147.
15. Selvestravičiūtė, A. (2021) Naujoji Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2019/771 dėl tam tikrų prekių pirkimo-pardavimo sutarčių aspektų – maksimalaus harmonizavimo pasirinkimas ir reikšmė. *Teisė*. 1190, p. 118-130, doi: 10.15388/Teise.2021.119.7
16. Malinauskaite J., Erdem, B. F. (2021). Planned Obsolescence in the Context of a Holistic Legal Sphere and the Circular Economy. *Oxford Journal of Legal Studies*, 41 (3), p. 719-749. <https://doi.org/10.1093/ojls/gqaa061>
17. Franceschi, D. A. (2021). Consumer's Remedies For Defective Goods With Digital Elements, 12, JIPITEC, p. 143-155. [interaktyvus], Prieiga per internetą: <https://www.jipitec.eu/issues/jipitec-12-2-2021/5292> [žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.].

Teismų praktika

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai:

18. *Quelle prieš Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände* [ESTT], Nr. C–404/06, [2008-04-17]. ECLI:EU:C:2008:231.
19. Sujungtos bylos *Weber ir Putz* [ESTT], Nr. C-68/09 ir C-87/09, [2011-06-13]. ECLI:EU:C:2011:396.
20. *Christian Füllä prieš Toolport GmbH* [ESTT], Nr. C-52/18, [2019-05-23]. ECLI:EU:C:2019:447.

Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktika:

21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-239/2006.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-581/2008.

23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. balandžio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-247/2014.
24. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. vasario 7 d. nutartis civilinėje byloje E3K-3-5-915/2018.
25. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. balandžio 25 d. nutartis civilinėje byloje e3K-3-158-469/2019.
26. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje 3k-3-186-1075/2020.

Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos nutarimai:

27. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2018 m. liepos 27 d. nutarimas Nr. 10-1085.
28. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2020 m. spalio 8 d. nutarimas Nr. 10E-2222.
29. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2021 m. vasario 25 d. nutarimas Nr. 10E-590.
30. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2021 m. birželio 1 d. nutarimas Nr. 10E-1455.
31. Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos 2021 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 10E-1518.

Elektroniniai leidiniai:

32. Pakeistas pasiūlymas Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai dėl tam tikrų prekių pirkimo-pardavimo sutarčių aspektų, kuria iš dalies keičiamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2006/2004 ir Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/22/EB ir panaikinama Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 1999/44/EB. (2017). COM(2017) 637 final. 2015/0288 (COD) [žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.].
33. Europos Komisija (2020) Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui. Naujas žiedinės ekonomikos veiksmų planas, kuriuo siekiama švaresnės ir konkurencingesnės Europos, COM(2020) 98 final, [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9903b325-6388-11ea-b735-01aa75ed71a1.0017.02/DOC_1&format=PDF [žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.].

34. Valstybinė vartotojų teisių apsaugos tarnyba. 2021 metų veiklos ataskaita Nr. 3-99 [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://www.vvtat.lt/doclib/2jfypg5hsj5fccp766bqeufwv2qy92et> [žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.].

Interneto portalai:

35. Autorita' Garante della Concorrenza e del Mercato (AGCM) (2018). Apple and Samsung fined for software updates that have caused serious troubles and/or have reduced functionality of some mobile phones [interaktyvus] Prieiga per internetą: <https://en.agcm.it/en/media/press-releases/2018/10/PS11009-PS11039> [žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.].
36. Code de la consommation (Prancūzijos vartotojo kodeksas) [interaktyvus] Prieiga per internetą: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/article_lc/LEGIARTI000044330817 [žiūrėta 2022 m. kovo 20 d.].

Kiti šaltiniai:

37. Generalinio advokato N. Wahl išvada byloje *Christian Füllä prieš Toolport GmbH* (C-52/18), [2019-01-15], ECLI:EU:C:2019:22.
38. Generalinio advokato A. Rantos sujungtose bylose *GSMB Invest GmbH & Co. KG prieš Auto Krainer Gesellschaft mbH ir prieš Volkswagen AG ir DS prieš Porsche Inter Auto GmbH & Co. KG, Volkswagen AG* (C-128/20, C-134/20 and C-145/20), [2021-09-23], ECLI:EU:C:2021:758.

SANTRAUKA

Vartotojų teisių gynimo būdai pagal naująją Pirkimo pardavimo direktyvą (Direktyva 2019/771)

Erika Katiševskaja

Magistro darbe analizuojami vartotojų teisių gynimo būdai, kai prekė neatitinka kokybės reikalavimų pagal naują Direktyvą (Direktyva 2019/771). Vartotojų teisių gynimo būdai analizuojami atsižvelgiant tiek į Direktyvos tekstą, tiek į teisės mokslininkų padarytas išvadas doktrinoje, tiek į susiformavusią teismų bei Valstybinės vartotojų teisių apsaugos tarnybos praktiką. Kiekvienas vartotojas įsigydamas prekę pirkimo-pardavimo sutartimi turi pagrįstą ir teisėtą lūkestį gauti kokybę atitinkančią prekę. Tais atvejais, kai vartotojo įsigyta prekė neatitinka kokybės reikalavimų, vartotojas turi teisę naudotis teisių gynimo būdais. Vartotojo teisių gynimo būdai – vienas svarbiausių instrumentų užtikrinančių vartotojo interesus pirkimo-pardavimo santykiuose su verslininku. Vartotojų interesų užtikrinimo svarba pažymima ir Lietuvos Respublikos Konstitucijoje. Nagrinėjant šią magistrinio darbo temą atskleidžiami pagrindiniai vartotojo teisių gynimo būdų, kai prekė neatitinka kokybės, probleminiai aspektai vartotojų interesų atžvilgiu

Darbe analizuojama maksimalaus Direktyvos suderinimo pobūdžio įtaka vartotojo teisei pasirinkti teisių gynimo būdą ir teisių gynimo būdų hierarchijos reikšmę vartotojams Lietuvoje. Taip pat nagrinėjami galimi pokyčiai vartotojų interesams ateityje dėl Direktyvoje įtvirtinto tvarumo ir žiedinės ekonomikos skatinimo. Atskirai analizuojami dviejų pakopų teisių gynimo būdai. Vertinami prekės pataisymo ir pakeitimo įgyvendinimo reikalavimai pardavėjui ir proporcingo kainos sumažinimo bei sutarties nutraukimo taikymo sąlygos ir sutarties nutraukimo išimtis.

SUMMARY

Consumer Rights Protection Methods under the New Directive concerning Contracts for the Sale of Goods (Directive 2019/771)

Erka Katiševskaja

This master thesis provides analysis of the consumer remedies for a lack of conformity under the new Directive (Directive 2019/771). The consumer remedies for a lack of conformity revealed examining both text of Directive, doctrine and consumer dispute resolution bodies interpretations. Every consumer has a reasonable and legitimate expectation to receive a product that meets the quality when purchasing a product under a sales contract. In cases where the product purchased by the consumer does not meet the quality requirements, the consumer has the right to consumer remedies which is one of the most important measures to ensure the interests of the consumer in the sales with entrepreneur. The importance of ensuring the interests of consumers is also noted in the Constitution of the Republic of Lithuania. Examining this topic of the master's reveals the problematic aspects of consumer remedies for a lack of conformity in terms of consumer interests.

This thesis analyses the impact of the maximum harmonization nature of the Directive on the consumer's right to choose a remedy by his own decision and the significance of the hierarchy of remedies for consumers in Lithuania. It also examines possible changes in consumer interests in the future due to the importance of achieving more sustainable consumption patterns and a circular economy. Two level remedies are analyzed separately: requirements for repairs and replacements implementation, the conditions for applying a price reduction and termination of the sales contract and termination exception.